

DIAKONINEN PERHETYÖ
LASTENSUOJELUASIAKASPERHEEN TUKENA

Annaleena Peltoniemi ja

Liisa Sutinen

Opinnäytetyö, kevät 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakoni

TIIVISTELMÄ

Peltoniemi, Annaleena & Sutinen, Liisa. Diakoninen perhetyö lastensuojeluasiakasperheen tukena. Kevät 2015, 61s. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaali-alan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvailla asiakkaan näkökulmasta, miten diakonista perhetyötä voisi kehittää tukemaan ja auttamaan lastensuojeluasiakasperheitä. Tavoitteena oli myös kuvailla miten moniammatillista yhteistyötä diakonisen perhetyön ja lastensuojeluverkostojen asiantuntijoiden välillä voisi edelleen kehittää tukemaan ja auttamaan lastensuojelun asiakasperheitä.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä oli avoin haastattelu ja haastattelimme kolmea perhettä, jotka ovat sekä diakonian että lastensuojelun asiakkaana. Haastattelut toteutettiin joulukuun 2014 ja helmikuun 2015 välisenä aikana. Aineiston analysoimme teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.

Haastatellut perheet kertoivat diakoniatyöntekijän tuen olleen heille merkityksellistä. Lastensuojelua kohtaan he kertoivat kokeneensa pelkoa. Moniammatillista yhteistyötä ei lastensuojelun ja seurakunnan diakoniatyön välillä ole haastateltujen perheiden kohdalla ollut. Jatkotutkimushaasteeksi esitämme kunnallisessa lastensuojelussa toimiville sosiaalityöntekijöille ja sosionomeille sekä seurakuntien diakoniatyöntekijöille toteutettavaa kyselyä heidän valmiuksistaan, toiveistaan ja mahdollisista esteistä moniammatilliseen verkostoyhteistyöhön keskenään.

Asiasanat: Diakonia, perhetyö, lastensuojelu, moniammatillinen yhteistyö, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Peltoniemi, Annaleena and Sutinen, Liisa. Support given by diaconal family work to families receiving child welfare services. 61 pages. Language: Finnish. Spring 2015. Diaconia University of applied sciences. Degree programme in Social Services, Option in Diaconal Social work. Degree: Bachelor of Social Services

The aim of the study was to describe from the perspective of clients how the diaconal family work could be developed to support and help families receiving child welfare services. Another aim was to describe how multiprofessional cooperation between diaconal family work and the specialists of child welfare could be developed to support and help families receiving child welfare services.

This thesis was made as a qualitative research. The material was collected by open interview from three families who are clients of both diaconal work and child welfare. The interviews were made between December 2014 and February 2015. The material was analysed by theory-oriented analysis.

The interviewed families told the support from the deacon had been significant for them. They told they had felt fear towards child welfare. Multiprofessional cooperation between child welfare and diaconal work did not happen in the cases of interviewed families. The future challenges would be to make an enquiry for the social workers in municipal child welfare and diaconal workers in church on what the readiness, wishes and possible obstacles for working in multiprofessional cooperation are.

Key words: social work of the church, diaconal work, family work, child welfare, multiprofessional cooperation, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 DIAKONINEN PERHETYÖ	8
2.1 Diakonisen perhetyön sisällöt	8
2.2 Diakonisen perhetyön periaatteet	9
2.3 Diakonisen auttamisen keinot	12
3 LASTENSUOJELU	16
3.1 Lastensuojelun periaatteet ja tavoitteet	16
3.2 Lastensuojelun työprosessi	17
3.3 Kunnallinen perhetyö ja ehkäisevä lastensuojelu	19
3.4 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	22
4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ.....	26
4.1 Moniammatillinen yhteistyö ja tiimityöskentely	26
4.2 Moniammatillinen perhetyö	27
4.3 Moniammatillisen yhteistyön lähtökohdat ja haasteet	29
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	33
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	34
6.1 Tutkimusmenetelmä.....	34
6.2 Aineiston analyysi	35
7 TUTKIMUSTULOKSET	37
7.1 Diakoninen perhetyö	37
7.2 Kunnallisen lastensuojelun tuki ja apu perheille.....	38
7.3 Moniammatillinen yhteistyö	40
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	43
8.1 Diakoninen perhetyö, lastensuojelu ja moniammatillisen yhteistyön toteutuminen	43

8.2 Opinnäytetyön suhde aiempiin tutkimuksiin	45
9 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	47
9.1 Opinnäytetyön eettisyys	47
9.2 Opinnäytetyön luotettavuus	48
10 POHDINTA	50
LÄHTEET	53

1 JOHDANTO

Lastensuojelun tila on saanut paljon huomiota viime aikoina. Vuoden 2012 äitienpäivänä tapahtunut Vilja Eerikan surma on havahduttanut pohtimaan lastensuojelun tilaa ja sitä, miten tämä pieni tyttö putosi kaikkien turvaverkkojen läpi. Huoli Vilja Eerikasta oli herännyt esimerkiksi koulussa, mutta tragedian estäviin toimenpiteisiin ei silti ryhdytty. Tapaus on käynnistänyt lastensuojelun ulkoisen ja sisäisen arvioinnin sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Lastensuojelun toimintakäytäntöjä ja toimintamahdollisuuksia on selvitetty mm. valtioneuvostossa, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksessa, ja valvontavirasto Valvirassa, valtiovarainministeriössä ja sosiaali- ja terveysministeriössä. (Sinko & Muuronen 2013, 4.)

Ajankohtaisuuden lisäksi aiheen valintaan on vaikuttanut meidän kiinnostuksemme diakoniseen perhetyöhön ja lastensuojelutyöhön. Aiempi koulutus ja työkokemus perhetyöstä ovat myös olleet aiheen valinnan taustalla. Aiheen valinnan jälkeen olemme olleet ensin yhteydessä Oulun seurakuntayhtymän lapsi- ja perhetyön diakoniaviranhaltijaan. Hänen kanssa käydyn puhelinkeskustelun jälkeen olemme keskustelleet aihe-ehdotuksesta Tuiran seurakunnan perhetyötä tekevän- sekä johtavan diakoniaviranhaltijan kanssa. Meidän oman kiinnostuksen ja käytyjen keskustelujen jälkeen opinnäytetyömme aiheeksi on muodostunut diakoninen perhetyö lastensuojeluasiakasperheen tukena.

Tuiran seurakunnan diakonista perhetyötä tekevä viranhaltija on etsinyt haastatteluja varten perheet joilla on ollut asiakkuus seurakunnan diakoniseen perhetyöhön ja kunnalliseen lastensuojeluun. Olemme laatineet saatekirjeen, jossa olemme esitelleet itsemme ja opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteet sekä esittäneet haastattelupyynnön. Diakonian viranhaltija on välittänyt saatekirjeen perheille. Olemme toteuttaneet opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena, jonka tavoitteena on ollut kuvailla asiakasperheiden näkökulmasta miten diakonista perhetyötä voisi edelleen kehittää tukemaan ja auttamaan lastensuojeluasiakasperheitä.

Vilja Eerikan tragedia on osoittanut, kuinka tärkeää avoin ja läpinäkyvä moniammatillinen verkostoyhteistyö olisi lastensuojeluasiakasperheiden tukena. Sen

vuoksi olemme halunneet kuvailla lastensuojeluasiakasperheiden kokemuksia moniammatillisesta verkostoyhteistyöstä, ja miten diakoniaviranhaltija on ollut siinä osallisena. Aiemmissä tutkimuksissa on kartoitettu moniammatillista verkostoyhteistyötä ja diakoniatyöntekijöiden roolia verkostoissa työntekijöiden näkökulmasta. Olemme halunneet kuvailla asiakasperheiden kokemuksia ja näkemyksiä moniammatillisesta verkostoyhteistyöstä, koska aiemmista tutkimuksista on puuttunut asiakkaan näkökulma.

Olemme haastatelleet kolmea perhettä avoimen haastattelun menetelmällä. Perheiden koko on vaihdellut pienestä perheestä suurperheeseen ja syyt lastensuojeluasiakkuuden syntymiseen ovat olleet hyvin erilaisia. Perheisiin on kohdistettu ehkäisevää lastensuojelutyötä, avohuollon tukitoimia ja korjaavaa lastensuojelutyötä. Perheet ovat kuvailleet seurakunnan diakonisesta perhetyöstä saatua tukea ja apua tärkeäksi ja diakoniatyöntekijää tarvittaisiin osallistumaan asiantuntijan roolissa moniammatilliseen verkostoyhteistyöhön.

2 DIAKONINEN PERHETYÖ

2.1 Diakonisen perhetyön sisällöt

Diakonisesta perhetyöstä ei löydy selkeää määritelmää, ja julkaistua kirjallisuutta ei ole saatavilla. (Yrjölä 2008, 4, 12.) Perhetyön haasteet ovat moninaiset joten rajoja on vaikea asettaa, koska diakoniselle perhetyölle ei ole olemassa tarkkaa määritelmää tai vakiintunutta työmuotoa. (Rungren 2008, 6.) Diakoniseen perhetyöhön sisältyy kolme osa-aluetta: perhekäsitys, perhetyön periaatteet ja perhetyön menetelmät. (Rättyä 2009, 93.) Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot ja parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Lapsiperheitä ovat perheet, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Tilastokeskus i.a.) Perhe on yksilöistä koostuva kokonaisuus, joka toimii vuorovaikutusyksikkönä (Rättyä 2009, 99).

Kirkon perhetyöllä tarkoitetaan kaikkea seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten toimintaa, jolla vahvistetaan monimuotoisten perheiden ja niiden jäsenten hengellistä elämää, kasvua ihmisenä, keskinäistä välittämistä ja kunnioitusta, jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa sekä yhteyttä seurakuntaan. (Minäkö perhetyön tekijä? 2012, 7.) Perhetyö nähdään useimmiten lähinnä työmenetelmänä, tehtiinpä sitä minkä organisaation nimissä tahansa. Perhetyölle ei ole olemassa yhtä tarkkaa määritelmää tai työmuotoa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 13.)

Minäkö perhetyöntekijä? -julkaisun mukaan seurakunnassa tulisi olla perhetyöstä vastaava työntekijä, jonka työnkuvaan on kirjattu perhetyön kehittäminen ja koordinointi seurakunnassa. Hän johtaa eri työalojen työntekijöistä koostuvaa perhetyön tiimiä. Verkostoituminen on tärkeää ja tulisi luoda rakenteita paikalliselle, kaikkia osapuolia hyödyttävälle pitkäjänteiselle verkostoyhteistyölle. Yksittäisen työntekijän tulisi kehittää omissa alueellisissa verkostoissaan sinne sopivia toimintamalleja. Valtakunnalliset perhetyön verkostot ja niiden tuottama koulutus ja materiaalit tulisi myös hyödyntää. (Minäkö perhetyön tekijä? 2012, 7.)

Diakonia tarkoittaa kristilliseen rakkauteen perustuvaa palvelua, jonka lähtökohtana ovat Jeesuksen esimerkki ja hänen opetuksensa. Diakonian tehtävänä on etsiä, lievittää ja poistaa ihmisten hätää ja kärsimystä. Sen tavoitteena on parantaa ja eheyttää ihmistä yksilönä ja yhteisössä ja selviytymään vaikeuksienkin keskellä. (Sakasti i.a. Mitä on Suomalainen diakonia?) Kirkkojärjestys (KJ 4:3 1993) täsmentää diakoniaa seuraavasti: Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuvan avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. (Veikkola 2002, 114.)

Diakonia- ja yhteiskuntatyön lisäksi seurakunnan kaikissa työmuodoissa, mutta erityisesti lapsi-, nuoriso- ja perhetyössä tehdään diakoniaa. Diakoniatoiminnalla on ollut myös kiinteä yhteys kunnalliseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Diakoniatyöntekijöiden yhteistyökumppaneina ovat mm. lastensuojelun, päihdehuollon ja mielenterveystyön työntekijät. (Jääskeläinen 2002, 192–193.) Lapsi-, nuoriso- ja perhediakonian työaloissa diakoninen näkökulma on syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alla olevien lasten, nuorten ja perheiden tukeminen. Työ on diakoniaa silloin, kun se kohdistuu heikoimmassa asemassa oleviin. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 50–51.)

Diakonisen perhetyön paikka on sekä hädässä olevan perheen rinnalla että yhtenä toimijana lapsiperheitä tukevien ammattilaisten verkostossa. Sen keskiössä on hädässä oleva perhe. Diakoninen perhetyö on työtapa, jossa pyritään jokaisen perheenjäsenen huomioimiseen ja kohtaamiseen. (Yrjölä 2008, 4.) Seurakuntien lastensuojelutyö on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ja työntekijöiden toimintatapana lasta ja perhettä tukeva työote. Kristillinen ihmiskäsitys ja lähimmäisenrakkaus ohjaavat toimimaan lapsen elämän, hyvinvoinnin ja edun puolesta. (Kirkkohallitus 2007, Kirkko ja lastensuojelutyö, 3.)

2.2 Diakonisen perhetyön periaatteet

Diakonia on kristilliseen ihmiskäsitykseen ja uskoon perustuvaa ja sen motivoimaa toimintaa. Jumala lahjoittaa ihmiselle hänen ainutlaatuisen arvonsa. Jumalan kuvana ihmisarvo on ehdotonta, jakamatonta ja kaikille yhtäläistä. Sitä ei voi menettää eikä sitä voi ansaita. Kristillisen ihmiskäsityksen lisäksi diakoniatyö perustuu seuraaviin

arvoihin; välittäminen, luottamus, yhteisöllisyys ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. (Sakasti, 14.6.2010, diakoniaviranhaltijan ydinosaaminen.) Diakoniatyön toimintaperiaatteita ovat koko ihmisen palveleminen, pyyteettömyys, ihmisen kunnioittaminen, yhteisvastuullisuus, asiakkaiden erottelemattomuus, ekumeenisuus, hädän etsiminen, liikkuvuus, ennalta ehkäiseminen ja valmius yhteistyöhön. (Lappalainen 2002, 131.)

Diakonisen perhetyön periaatteisiin kuuluvat tasavertaisuus, perhelähtöisyys, kiireettömyys, realismi ja yhteistyö. Tasavertaisuuden periaate diakonisessa perhetyössä merkitsee tasa-arvoisuutta perheen jäsenten välillä ja toisaalta työntekijän ja perheen välillä vallitsevaa tasavertaisuutta. (Rättyä 2009, 95.) Tasa-arvoisuus on mahdollista saavuttaa, kun perhetyössä perheen asioita käsitellään koko perheen ja jokaisen yksittäisen perheenjäsenen näkökulmasta. Työntekijän tulisi huomioida, että perheiden tarinat ja kokemukset ovat ainutlaatuisia. Muutosprosessissa työntekijä luottaa asiakkaan omaan ajatteluun ja toimintaan sekä varoo tekemästä päätöksiä tämän puolesta. (Järvinen ym. 2012, 19–20, 22.)

Tasavertaisuuden periaatetta työntekijän ja perheen välillä voidaan toteuttaa perhelähtöisen lähestymistavan avulla. Sen pyrkimyksenä on välittämisen osoittaminen, tasapainon löytäminen ja perheen hyvinvoinnin lisääminen. Seurakunta ottaa todesta perheen hädän. (Rättyä 2009, 95.) Perhekeskeisyydellä tarkoitetaan yleensä sitä, että kun yksi perheenjäsen on sosiaali- tai terveyspalvelun asiakkaana, huomiota kiinnitetään myös muihin perheenjäseniin. Toiminnan perhekeskeisyys tavallisesti tarkoittaa kokonaiskuvan luomista perheestä ja perheen elämäntilanteesta sekä ympäristöstä. (Järvinen ym. 2012, 17.) Perhekeskeisessä painotuksessa työntekijän rooli on olla neuvonantaja, joka antaa asiantuntemuksensa perheen käyttöön. Työntekijän tavoitteena on tukea perheiden päätöksentekoa ja keskinäistä vuorovaikutusta sekä luoda perheessä tilaa heidän omaehtoiselle toiminnalleen, vahuuksilleen ja toimintakyvylle. (Rönkkö & Rytönen 2010, 36.)

Perheiden kohtaaminen edellyttää kiireettömyyttä ja ajan antamista. Esimerkiksi perheen ja suvun historian selvittäminen ja sen vaikutuksen ymmärtäminen perheen tilanteeseen vie paljon aikaa. Työ on pitkäjänteistä ja vaatii työntekijältä kokonaisvaltaista läsnäoloa perheen kohtaamisessa. (Rättyä 2009, 95.) Perhetyön

tarvetta on vaikea arvioida ensimmäisen tapaamisen perusteella koska perheen asiat ja tarpeet avautuvat vähitellen. Jossakin perheessä perhetyötä voidaan tarvita muutaman viikon ajan, toisessa perheessä kuukausia ja kolmannessa perheessä perhetyön tarve voi kestää vuosia. (Järvinen ym. 2012, 26.)

Realistisuus perhetyössä merkitsee realistista työtettä. Työntekijä tiedostaa omat rajat ja auttamisresurssit. Auttajan roolissa työntekijä ei mene perheen tilanteeseen liikaa tunteella mukaan. Hän on selvillä tehtävistään ja roolistaan perhetyössä sekä toimii tehtävässään seurakunnan työntekijän roolissa. (Rättyä 2009, 95.) Työntekijä ei voi toimia pelkästään tunteiden varassa, sillä ne voivat johtaa harhaan. Toisaalta toiminnan yleinen hyväksyttävyys ei riitä eettisen toiminnan perusteeksi. Sosiaalialan ammattilaisen on kaikissa tilanteissa pyrittävä mahdollisimman asialliseen ja neutraaliin toimintaan. (Sosiaalikoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, ammattieettinen johtokunta 2013, 6.) Diakoniatyöntekijän hengellisen työn osaamiseen kuuluu oman työn ja omien motiivien eettinen arviointi kristillisen uskon näkökulmasta sekä kirkon arvoihin sitoutuminen. (Sakasti, 14.6.2010, diakoniaviranhaltijan ydinosaaminen.)

Diakoniatyöntekijät ovat kertoneet verkostoitumisen olevan tärkeää, koska yksin ei pysty auttamaan perhettä riittävästi. Yhteistyön avulla voidaan vähentää perheiden luukulta luukulle kulkemista ja auttamistahojen päällekkäisyyttä. (Rättyä 2009, 95–96.) Diakonisen perhetyön yhteistyön periaate toteutuu tekemällä yhteistyötä muiden perheiden kanssa työskentelevien sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden kanssa. Lapsidiakoniaa toteutetaan monin tavoin eri yhteistyökumppanien kanssa, mutta erityisesti yhteistyötä tehdään seurakunnan lapsi- ja varhaisnuorisotyön kanssa. (Jääskeläinen 2002, 194–196.) Moniammatillisen yhteistyön taustalla on perheiden tilanteiden moniulotteisuus ja moniasiakkuus eri auttajatahoihin. Perhetyössä ei ole mahdollista ajatella, että perhe tulisi autetuksi vain yhden tai kahden ammattiryhmän osaamisen voimin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 288.)

Seurakunnan perhetyön menetelmiä ja tukimuotoja ovat vastaanotto, käytännöllinen ja emotionaalinen tukeminen, kotikäynnit, lapsi- ja nuorisotyö, ryhmätoiminta sekä ammatilliset valmiudet perhetyössä. (Rättyä 2009, 96.) Diakonisen perhetyön erityisluonne on sen kokonaisuusvaltaisuus. Se tarkoittaa sitä, että diakonia kohtaa ihmisen henkis-sielullis-ruumiillisena kokonaisuutena. Tämä vetää rajan muuhun

hengelliseen toimintaan, joka ensisijaisesti keskittyy henkiseen todellisuuteen. Se vetää rajan myös sosiaali- ja terveystyöhön, jossa ihmisen hengellistä ulottuvuutta ei riittävästi huomioida. Tosin nykyaikaisessa sosiaali- ja terveystyössäkin ihminen pyritään huomioimaan kokonaisvaltaisesti. (Veikkola 2002, 119.)

2.3 Diakonisen auttamisen keinot

Asiakastyönprosessi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, joista ensimmäisenä on ongelman analysointi ja arviointi sekä suunnitelman tekeminen. Seuraavassa vaiheessa ongelman ratkaisusuunnitelma etenee täytäntöönpanovaiheeseen. Kolmantena vaiheena on asiakastyöprosessin lopetus. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 102.) Tapaamisten tiheys ja määrä riippuvat asiakkaan tilanteesta. Joskus on tarve ohjata asiakas johonkin muuhun avunlähteeseen, jos hänen avuntarpeeseen diakoniatyöntekijä ei voi vastata. Diakoniatyöntekijä voi myöskin tarvittaessa tukea asiakasta tämän yhteydenpidossa viranomaisiin tai muihin avunlähteisiin. Jos asiakkaana on perhe, diakoniatyöntekijä voi tarvittaessa sopia tapaamisesta kunkin perheenjäsenen kanssa erikseen. (Jokela 2011, 96; Helin ym. 2010, 57–59.)

Taloudellinen avustaminen on merkittävä osa perheiden käytännöllisestä tukemisesta. (Rättyä 2009, 97.) Taloudellista avustusta hakiessa asiakasta pyydetään ottamaan mukaan hänen tilanteeseen vaikuttavat asiapaperit. Asiakkaalta vaaditut dokumentit edustavat diakoniatyössä asiakkaaseen käytettyä lainsäädännöllistä kontrollivaltaa. Yhteiskunnan etuuskien pitää olla kunnossa ennen kuin diakoniatyöltä voi saada taloudellista apua. Tämä on diakoniatyön yksi keino saada asiakkaalleen tälle kuuluvat etuudet, jotka mahdollisesti ovat jääneet saamatta. Asiakasta kuitenkin autetaan taloudellisesti sillä aikaa, kun hän odottaa etuuspäätöstä. (Jokela 2011, 94, 96, 117; Helin ym. 2010, 54–55, 57.)

Jos avun tarvitsija ei saa hänelle lain mukaan kuuluvaa etuutta, häntä avustetaan sen hankkimisessa. Asiakkaat eivät aina tiedä, mihin sosiaalietuuksiin ja -avustuksiin heillä on oikeus. Diakoniatyöntekijät neuvovat ja opastavat hakupapereiden täyttämässä. Seurakunnan työntekijä voi olla myös mukana selvittämässä sosiaalityöntekijän kanssa asiakkaalle kuuluvaa etuutta. (Suomen Evankelisluterilainen kirkko 13.2.2007. Köyhät

jäämässä kirkon varaan; Sakasti i.a. Seurakuntatyö. Diakonia. Taloudellisen avustamisen periaatteet.)

Asiakkaalta pyydetään kirjallinen suostumus siihen, että työntekijä saa ottaa yhteyttä avustuksen myöntämisen kannalta tarpeellisiin tahoihin. Diakoniatyöntekijät ovat vaitiolovelvollisia. Salassapitovelvollisuus koskee myös aineellisessa avustamisessa saatuja tietoja asiakkaasta. Vaikka muu tukeminen voi olla kestoaltaan pitkäaikaista, taloudellinen tukeminen on pääsääntöisesti kertaluonteista. (Sakasti i.a. Seurakuntatyö. Diakonia. Taloudellisen avustamisen periaatteet.) Diakonian tarjoamassa taloudellisessa avussa otetaan huomioon ihmisen yksilöllinen tilanne ja sen saamisen perustana ei ole seurakunnan jäsenyys. (Juntunen, Grönlund & Hiilamo 2006, 60.) Taloudellista tukea ei käsitellä erillisenä asiana vaan ihminen kohdataan kokonaisuutena. Usein taloudellista apua selviteltäessä paljastuu monia muitakin selvitettäviä asioita. Tällöin taloudellisen avun lisäksi työntekijän menetelmänä on sielunhoito niin, että se sisältää keskusteluapua. Puhuminen ei silti ole edellytys taloudelliselle avulle. (Helin ym. 2010, 73; Sakasti i.a. Seurakuntatyö. Diakonia. Taloudellisen avustamisen periaatteet.)

Diakoniatyöntekijät voivat kirjoittaa osto-osoituksia johonkin kauppaan, kun käytännöstä on sovittu kyseisen kaupan kanssa. Yleensä ostokset ovat rajattu ruokaan ja hygieniatuotteisiin ja ovat summaltaan pieniä. Osto-osoituksia voidaan joskus myöntää myös vaatteisiin tai esimerkiksi kirpputoreilta ostettaviin huonekaluihin. Osto-osoituksia voi saada myös apteekkiin ja perustellusti muihin tarpeisiin. (Jokela 2011, 106–107; Helin ym. 2010, 80.) Pohdintaa on herättänyt kysymys siitä, onko kirkon pelkkä sosiaalityö diakoniaa. Aina hengellisyys ei kuitenkaan ole läsnä sanallisesti vaan tulee esille esimerkiksi läsnäolemisessa. (Jokela 2011, 93.) Läsnäololla diakoniatyöntekijä välittää kunnioitusta, ihmisarvoa ja tasa-arvoa. Diakoniatyön erityisenä vahvuutena on ihmisen kohtaaminen ja hänen ihmisyytensä näkeminen ongelmien ja asiakirjojen takaa. Laajasti katsoen voidaan ajatella, että diakoniatyöntekijän kaikki toiminta on hengellistä. (Helin ym. 2010, 41–42, 70.)

Sielunhoidon ja keskustelun sisällöt nousevat usein asiakkaan elämänsä historiasta ja elämänsä kulkuaan liittyvistä vaikeuksista, kriiseistä ja kysymyksistä. Sielunhoidon tavoitteena on ihmisen tukeminen erilaisissa jokapäiväisissä huolissa, mutta sielunhoidossa voidaan käsitellä myös syvempiä persoonaan, ihmissuhteisiin,

moraalisiin tai hengellisiin kysymyksiin liittyviä asioita. Sielunhoito ymmärretään yleisesti keskusteluavuksi, jossa käytetään hyväksi sekä psykologista että teologista tietämystä ja monia erilaisia menetelmiä. Sielunhoidollisissa keskusteluissa jäsenellään asioita ja tunteita ja saadaan oivalluksia. Työntekijä toimii tilanteissa peilinä asiakkaalleen. Jokainen asiakaskohtaaminen on yksilöllinen ja kohdennettu juuri kyseiselle henkilölle. (Helin ym. 2010, 69; Hakala 2002, 237.)

Perheiden emotionaalinen tukeminen merkitsee keskustelemista, kuuntelemista ja ratkaisujen etsimistä. Perheiden auttaminen saattaa merkitä pitkän keskusteluavun antamista. (Rättyä 2009, 97.) Yhteyden saavuttaminen toiseen ihmiseen on tärkeää kaikissa elämäntilanteissa. Yhteys on tunnetilojen ja ajatusten yhdessä jakamista, kuulluksi tulemistä. Kokemus siitä, että joku toinen pystyy ymmärtämään elämän vaikeimmallakin hetkellä, voi parhaimmillaan olla parantavaa ja psyykkistä tai fyysistä kipua lievittävää. Jotkut kokevat, että yhteys myös hengelliseen maailmaan tuntuu hyvältä ja antaa voimia silloin, kun muut eivät kykene ymmärtämään. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 62.)

Perheiden kanssa käytävissä keskusteluissa voi olla läsnä useita perheenjäseniä, eli kaikki osapuolet joita asia koskee. Keskusteluita voidaan käydä myös yksilötasolla jolloin läsnä on vain esimerkiksi perheen äiti. Usein perheenjäsenet hyötyvät siitä, että he saavat mahdollisuuden pohtia elämäänsä useasta näkökulmasta. Työntekijä kuulee ja näkee heitä vanhempina ja puolisoina, naisina ja miehinä, lapsina ja sisaruksina. Yhteisissä keskusteluissa perheenjäsenet näkevät toisensa eri rooleissa ja kuulevat toistensa toiveita. (Järvinen ym. 2012, 25; Rättyä 2009, 97.) Keskusteluissa etsitään ratkaisumalleja vaikeisiin tilanteisiin selvittelemällä kokonaistilanne. Sen jälkeen vaikeudet ja asiat voidaan pilkkoa pienempiin osiin, jolloin niiden hahmottaminen on helpompaa. Oleellista perheen kanssa työskenneltäessä on sopia yhteisistä säännöistä ja rohkaista perhettä toimimaan ja tekemään päätöksiä. Perhe tarvitsee tukea pysyäkseen tekemissään päätöksissä. Perheyhteyden, vanhemmuuden ja perheen jäsenten jaksamisen tukeminen ja rohkaiseminen on tärkeää keskustelutuen antamisessa. (Rättyä 2009, 97–98.) Perhetyöntekijän ja perheen välinen keskustelu muodostaa perustan perhetyölle (Järvinen ym. 2012, 177).

Diakoniatyöntekijät tapaavat eniten asiakkaita vastaanotoilla (Jokela 2011, 80). Kotikäyntityö on silti diakoniatyön perinteistä ja vahvaa aluetta. Ihmiset kohdataan heidän omassa ympäristössään, heidän vierainaan. (Sakasti, kotikäyntityö i.a.) Perhetyössä kotikäynnit ovat luonteva tapa kohdata koko perhe. Kotikäynneillä tulee parhaiten esiin perheen kokonaistilanne ja lastenkin kokemukset tulevat kuulluiksi. (Rättyä 2009, 96.) Diakoniabarometri 2011 mukaan kotikäyntityötä tulisi lisätä diakoniatyössä. Henkilökohtaisilla kotikäynneillä diakoniatyöntekijät tekevät sekä sielunhoitotyötä että pyörittävät tavallista arkea. (Suomen ev.lut.kirkko. Uutiset. 28.9.2011. Diakoniabarometri 2011. Kotikäyntityötä tulee lisätä diakoniatyössä.)

Perhetyö asiakkaan kotona on koko perheen huomioon ottamista ja auttamista koskeva menetelmä. Kotikäynnillä pitää huomioida, että koti on perheen yksityisyyteen kuuluva alue, jossa perheellä on oikeus suojella omaa elämäntapaansa ja yksityisyyttään. Kotikäynneille tulisi varata riittävästi aikaa ja huomioida eri kulttuurien vieraanvaraisuussäännöt. Kotikäynnin tavoitteena voi olla pelkästään luottamuksellisen vastavuoroisen asiakassuhteen rakentaminen ja ylläpitäminen. (Järvinen ym. 2012, 164–165.) Asiakkaan ja työntekijän suhteessa keskeistä on subjektin ja subjektin suhde, ei subjektin ja objektin välinen suhde. Asiakassuhteen tulee perustua avoimuuteen ja luottamuksellisuuteen. (Mäkinen ym. 2009, 138.)

3 LASTENSUOJELU

3.1 Lastensuojelun periaatteet ja tavoitteet

Lastensuojelulla on erityisvelvollisuus huolehtia kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien lasten oikeuksista. Ihmis- ja perusoikeuksiin liittyvät oikeudenmukaisuuden, ihmisarvon sekä ihmisyyden ehdoton kunnioittaminen ja syrjinnän ehkäisy. Perustuslain 6 §:ään sisältyvä kaikkien ihmisten yhdenvertaisuus ja tasa-arvoinen kohtelu ovat lastensuojelussa keskeisiä arvoja. (Suomen perustuslaki 1999/731; Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2015.) Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Se luettelee lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja asettaa valtiolle ensisijaisen vastuun toteuttaa ne. (Unicef i.a. Lapsen oikeudet. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus.)

Lastensuojelulaki 417/2007 on lastensuojelutoimintaa säätelevä erityislaki. Sen keskeisenä tavoitteena on varmistaa lapsen oikeuksien ja edun huomioon ottaminen sekä turvata lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut ja tukitoimet. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2015; Lastensuojelulaki § 1, 2014/1302.) Lastensuojelun keskeiset periaatteet ovat: Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tuettava myös vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelulaki painottaa ennalta ehkäisevän työn merkitystä ja lapsen edun huomioon ottamista ensisijaisesti. (Lastensuojelulaki § 4, 2014/1302.)

Lasten hyvinvointi Suomessa eriarvoistuu ja erilaistuu. Enemmistö suomalaisista lapsista voi aivan kohtuullisesti, osa suorastaan erinomaisesti. Arviolta noin 15–20 prosentilla lapsista ja nuorista on eriasteisia psykososiaalisia ja mielenterveyden oireita. Pieni osa lapsista, arviolta 5 tai jopa 10 prosenttia voi kuitenkin pahoin. Heidän perheissään ongelmat ovat olleet kasvussa. Pahoinvointi on monimutkaistunut ja vaikeutunut. (Aula 2015.) Lasten kiireellisiä sijoituksia joudutaan tekemään yhä

useammin. Vuonna 2013 sijoitettiin kiireellisesti 4202 lasta, määrä kasvoi 6,6 prosenttia vuodesta 2012. Lastensuojeluilmoitukset koskivat kaikkiaan 64 471 lasta. Yhtä lasta kohden tehtiin 1,7 lastensuojeluilmoitusta vuonna 2013. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 88 795 lasta ja nuorta, joista uusien asiakkaiden osuus oli 43,3 prosenttia (38 477). Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä kasvoi 2 prosenttia edelliseen vuoteen verrattaessa. (Lastensuojelu 2013. Tilastoraportti.)

Lastensuojelu on erityistä räätälöityä eriarvon tasoitusta, ja siihen tarvitaan monipuolista ja toimivaa palvelujärjestelmää, joka vastaa ihmisten erilaisiin tarpeisiin ja voi tarjota konkreettista käytännön apua niin aineellisesti, sosiaalisesti kuin henkisesti. (Bardy & Heino 2013, 20.) Lastensuojelun ytimen muodostavat työntekijöiden kontaktit asiakkaisiin. Työntekijä ja asiakas määrittävät yhdessä perusteet asiakkuudelle sekä keinot, joiden avulla näihin tavoitteisiin pyritään. (Heino 2013, 106.)

3.2 Lastensuojelun työprosessi

Lastensuojelun työprosessi alkaa lastensuojeluilmoituksesta. Ilmoituksen voi tehdä silloin kun havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Ilmoitus tehdään aina ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon. Kiireellisissä tilanteissa tai virka-ajan ulkopuolella ilmoitus voidaan tehdä sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen. (Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojeluilmoitus 2015.) Lastensuojelulain 25 § määrittelee laajasti ketkä ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat. Ilmoitusvelvollisuus koskee esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon, lasten päivähoidon, opetustoimen, nuorisotoimen, sekä seurakuntien palveluksessa olevia henkilöitä. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös luottamustoimessa olevia henkilöitä tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivia henkilöitä sekä kaikkia terveydenhuollon ammattihenkilöitä. (Lastensuojelulaki 25 §, 2010/88.)

Ilmoitusvelvolliset ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä

vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. (Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireille tulo 2015; Lastensuojelulaki 25 a §, 2014/1302.) Kirkkolain 5. luvun 2 §:n 3 momentin mukaan pappeja ja virassa olevia lehtoreita koskee rippisalaisuus. Jos yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa tulee esiin yleisen lain mukaan ilmiannettavaa tietoa, papin tai lehtorin on kehoitettava asianomaista ilmoittamaan asiasta viranomaisille tai sille, jota vaara uhkaa. Jollei hän suostu siihen, papin on kerrottava hyvissä ajoin ja varovasti asiasta viranomaisille, kuitenkin niin, ettei asianomainen suoraan tai välillisesti tule siitä ilmi. (Aika puhua – aika vaieta, Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus kirkossa 2011, 55.)

Lastensuojelun asia tulee vireille lastensuojeluilmoituksen perusteella. Se voi tulla vireille myös hakemuksesta tai, kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on vastaanottanut pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Asia tulee vireille myös silloin, kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Kun hakemus tai ilmoitus on vastaanotettu, on välittömästi arvioitava, onko lastensuojelun tarve kiireellinen. (Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Asian vireilletulo 2015.) Jos ei ole tarvetta kiireelliselle lastensuojelutoimenpiteelle, tehdään päätös aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys. Joskus lastensuojeluilmoitus voidaan todeta myös aiheettomaksi. Sosiaalityöntekijä tekee päätöksen siitä, käynnistääkö vastaanotettu lastensuojeluilmoitus lastensuojelutarpeen selvitysprosessin. Lastensuojelutarpeen selvitys on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. (Lastensuojelulaki § 27, 2007/417.) Asiakkaana olevalle lapselle tulee nimetä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, joka huolehtii hänen eduista ja toimii asiakasprosessin johtajana. (Heinonen & Sinko 2013, 121; Lastensuojelulaki § 13 b, 2010/88.)

Alkuarviointi on oma erillinen lastensuojelun prosessi, jolla on selkeä alku ja loppu. Tilanteissa, joissa lastensuojelun asiakkuutta päätetään jatkaa, alkuarviointi toimii suunnitelmallisen sosiaalityön eli asiakassuunnitelman pohjana. Alkuarvioinnissa yhteistyön tiedollisen perustan lisäksi rakennetaan myös asiakkaan ja ammattilaisen vuorovaikutuksen perustaa, jonka pohjalta suunnitelmallista sosiaalityötä toteutetaan.

(Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 219, 230, 236.) Asiakkaan ihmisarvon edellytyksenä on, että hän tulee nähdä sellaisena kuin hän on ja hänen teoistaan ja niiden seurauksista puhutaan oikeilla nimillä. Jokaisella on syntymästään lähtien ihmisarvo, jota ei voi hankkia tai saada keneltäkään, eikä sitä saa riistää. (Kaikko & Friis 2013, 118.) Lastensuojelun asiakas voi puolustautua ja nähdä tilanteensa erilaisena kuin lastensuojelun sosiaalitekiä tai ilmoituksen tehnyt taho. Näissä tilanteissa korostuu haetaanko tietoa asiakkaasta vai asiakkaan kanssa. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 228.)

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on vastuussa asiakassuunnitelman tekemisestä. Se on ennen kaikkea asiakkaan asiakirja, jonka sisältö on yhdessä asiakkaan kanssa pohdittu. Joskus asianomaiset eivät halua osallistua suunnitelman tekemiseen tai jopa vastustavat sitä, mutta näissäkin tapauksissa asiakassuunnitelma on laadittava. (Lastensuojelun käsikirja. Asiakassuunnitelma 2015.) Lastensuojelulain § 30 määrittelee tarkasti asiakassuunnitelman sisällön. (Lastensuojelulaki § 30, 1302/2014.) Keskustelu lastensuojelun asiakkaasta kääntyy helposti tasapainoiluksi siitä kumman, lapsen vai vanhempien tarpeet tulisi ottaa huomioon. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 231, 235.)

Nykyisessä lastensuojelussa nähdään tärkeänä lapsen kohtaaminen lastensuojelun eri prosesseissa. Lastensuojelulaissa nousee vahvasti esiin näkemys lastensuojelutyön lapsilähtöisyydestä. Hyvin suunnitellussa lastensuojelutyössä tavoitteet ovat konkreettisia, mikä auttaa asianomaisia ymmärtämään toiminnan tarkoitusta. Hyvä asiakassuunnitelma mahdollistaa asiakkaalle hänen tarpeidensa mukaiset palvelut ja tukitoimet ja voi auttaa asiakasta hänen oman elämänsä jäsentämisessä. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 231, 235, 239; Lastensuojelun käsikirja. Asiakassuunnitelma 2015.)

3.3 Kunnallinen perhetyö ja ehkäisevä lastensuojelu

Kunnallisena peruspalveluna perhetyö on kaikille tarkoitettua kotipalvelua, päivähoiton ja terveydenhuollon vaihtoehtoisia palveluja, kerhoja ja leirejä. Niiden tehtävänä on tukea perheen yleistä hyvinvointia ja estää ennakolta haittojen ja ongelmien syntymistä. Työ on arjessa auttamista, neuvomista ja ohjaamista muiden palveluiden piiriin perheen tarpeiden mukaisesti. (Perhe kannattaa, Väestöliiton perhepoliittinen ohjelma 2007, 34.)

Sosiaalihuoltolaissa perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki, § 18, 1301/2014.)

Perhetyötä voidaan jäsentää perheissä ilmenevän avuntarpeen mukaan ehkäisevään perhetyöhön, kriisiperhetyöhön ja korjaavaan perhetyöhön. Ehkäisevässä perhetyössä toteutuvat varhaisen puuttumisen periaatteet. Perheille tarjotaan arjen sujumista ja perheen hyvinvointia ylläpitäviä palveluita. Ehkäisevän perhetyön tarkoituksena on pitää yllä ja lisätä ihmisten hyvinvointia sekä pienentää perhetilanteiden vaikeutumisen riskejä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32–33.) Ennaltaehkäisevän perhetyön tehtävänä on tukea perhettä arjessa ja auttaa perhettä löytämään omat voimavaransa. Työssä painottuu tukeminen jo hyvin varhaisessa vaiheessa, kun ongelma tai pulma on vielä pieni. Kolmannen sektorin toimijoista erityisesti seurakuntien lapsi- perhe- ja diakoniatyö toimivat yhteistyössä perhetyön kanssa ehkäisevän perhetyön toteuttamisessa. (Järvinen ym. 2012, 62–66, 73.)

Perhetyötä voidaan tarjota tueksi silloin, kun perhettä on kohdannut kriisi ja perheenjäsenten toimintakyky voi olla esimerkiksi sairauden tai muun syyn vuoksi lamaanut jolloin perheenjäsenet tarvitsevat niin yksilöllistä kuin perhetukea. Erilaisissa äkillisissä elämänmuutoksissa avun sisällöstä, kestosta ja toimintatavoista on neuvoteltava perheen kanssa. Kriisityön tavoitteena on palauttaa perheen valmius käsitellä ja hallita omaehtoisesti elämäänsä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 34.)

Kaikilla suomalaisilla on lakisääteinen oikeus tarpeen mukaiseen sosiaalihuoltoon. Sosiaalihuoltoon kuuluvat sosiaalipalvelut ja -etuudet sekä viimesijainen toimeentuloturva eli toimeentulotuki. (Ala-Toppari-Peltola, 2008.) Sosiaalihuoltolaki määrittelee sosiaalihuollon saatavuudesta ja saavutettavuudesta: Yleiset kunnalliset sosiaalipalvelut on toteutettava siten, että ne soveltuvat kaikille asiakkaille. Tarvittaessa avun ja tuen tarpeessa oleva henkilö on ohjattava erityispalvelujen piiriin. Palvelut on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että niihin on mahdollista hakeutua oma-aloitteisesti riittävän aikaisessa vaiheessa. (Sosiaalihuoltolaki, § 33, 1301/2014.)

Lastensuojelun palvelujärjestelmän muodostavat ehkäisevä lastensuojelu sekä varsinainen lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, joka viimesijaisesti vastaa lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. (Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2015.) Ehkäisevällä lastensuojelutyöllä tarkoitetaan kunnan peruspalveluissa, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, perhekeskuksissa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettavaa erityistä tukea. Lapsilta ja perheiltä ei tällöin edellytetä lastensuojelun asiakkuutta, vaan työtä tehdään osana lapsille, nuorille ja perheille tarkoitettuja palveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a. Sosiaali- ja terveyspalvelut. Lastensuojelu; Lastensuojelulaki 3 a § 2010/88.)

Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on toteuttaa lasten oikeuksien periaatteiden toteutumista. Lastenoikeuksien sopimuksen mukaan ehkäisevällä työllä suojellaan lapsiväestöä, tuetaan lapsiväestöä osallistumaan itseään ja yhteiskunnallisia asioita koskeviin päätöksiin sekä varmistetaan, että lapsilla on aikuisten kanssa tasa-arvoiset mahdollisuudet yhteiskunnallisiin voimavaroihin. Keskeistä on lasten hyvinvoinnin edistäminen osana ehkäisevää lastensuojelua. (Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet 2015.) Suomi liittyi YK:n yleissopimukseen lapsenoikeuksista 1991 ja lapsiasiavaltuutettu arvioi ja edistää lapsenoikeuksien toteutumista Suomessa. (Lapsiasiavaltuutettu i.a. Yleissopimus lapsenoikeuksista.) Ehkäisevä työn merkitys korostuu, koska on tärkeää että pyritään ehkäisemään ongelmien syntymistä sekä lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä vaarantavien tekijöiden ilmaantumista. Näin ollen kaikki yhteiskunnallinen, yhteisöllinen ja yksilöllinen toiminta, joka edistää lasten hyvinvointia ja ehkäisee lasten pahoinvointia, on ehkäisevää työtä. (Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet 2015.)

Uudistunut sosiaalihuoltolaki 1301/2014 tulee sovellettavaksi vaiheittain. Lapsiperheiden kotipalvelua koskevat säännökset ovat tulleet voimaan 1.1.2015. Lain mukaan lapsiperheiden tuessa tulisi panostaa varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn. (Sosiaali- ja terveysministeriö 3.2.2015.) Palvelut on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että niihin on mahdollista hakeutua oma-aloitteisesti riittävän varhaisessa vaiheessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015; Sosiaalihuoltolaki § 33,

1301/2014.) Lapsiperheiden arjessa sosiaalihuoltolain uudistuminen näkyy muun muassa niin, että perhetyötä, tukihenkilöitä ja -perheitä sekä vertaisryhmiä on mahdollista saada jatkossa myös yleisinä perhepalveluina ilman lastensuojelun asiakkuutta palvelutarvearvion perusteella. Oikeus palvelujen saamiseen olisi yhtä vahva kuin nykyisessä lastensuojelulaissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Lyhyellä aikavälillä ehkäisevien palveluiden lisääminen tulee vähentämään asiakasmäärää lastensuojelussa ja korjaavien toimenpiteiden määrä tulee vähenemään pitkällä aikavälillä, koska palveluita on mahdollista saada myös muuta kautta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.) Lasten Kaste 2012–2015 -osaohjelman tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta sekä estää lasten ja nuorten syrjäytymistä. Tavoitteena on tuoda erityispalvelut peruspalveluiden tueksi lasten normaaleihin kasvu- ja kehitysympäristöihin kotiin, päivähoittoon ja kouluun. (Lasten Kaste 2015.)

3.4 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelutarpeen selvityksen lisäksi avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijais- ja jälkihuolto. (Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2015.) Lastensuojelutoimiin ei koskaan ryhdytä ilman perheen tilanteen huolellista selvittämistä. Peruseriaatteena on, että jos perheen asioihin joudutaan puuttumaan, käytetään lievintä mahdollista keinoa, joka auttaa perhettä. Avohuollon tukitoimien avulla lasta yritetään auttaa niin, että hän voisi asua oman perheensä kanssa omassa kodissa. Avohuollon tukitoimet perustuvat perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön ja ovat aina vapaaehtoisia. (Lastensuojelu.info i.a. Lastensuojelupalvelut.)

Vuoden 2015 alusta lähtien kaikille perheille tarjottavien palveluiden, perhetyön, tukihenkilöiden ja -perheiden sekä vertaisryhmien lisäksi lastensuojelutyön käytössä on monipuolinen valikoima erilaisia tukitoimia. Muita käytettäviä tukitoimia ovat esimerkiksi loma- ja virkistystoiminta, taloudellinen tukeminen harrastuksissa sekä lapsen kuntoutusta tukevat hoito- ja terapiapalvelut. Tukitoimien laaja valikoima ei silti tarkoita sitä, että niitä kaikkia käytettäisiin yhden perheen kohdalla, mutta se mahdollistaa kullekin lapselle ja perheelle tarkoituksenmukaisen tukitoimien

kokonaisuuden suunnittelun. (Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2015.)

Koko perhe on mahdollista sijoittaa avohuollon tukitoimena perhe- tai laitoshoitoon tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi ja väliaikaisen huollon järjestämistä varten. Sijoitukseen tarvitaan 12 vuotta täyttäneeltä lapselta oma ja hänen huoltajan suostumus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Lastensuojelu. Avohuollon tukitoimet.) Lapsen huolto ja hänen asioista päättäminen säilyvät kokonaan huoltajilla avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen yhteydessä. Huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. (Lastensuojelun käsikirja. Sijoitus avohuollon tukitoimena 2015.)

Jos avohuollon tukikeinot eivät ole sopivia lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi tai jos ne eivät ole mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi, lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto. Huostaanotto voidaan toteuttaa kuitenkin vain, jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle, on selvitettävä hänelle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muuten olla tukemassa lasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Huostaanotto 2012; Lastensuojelun käsikirja. Huostaanotto 2015.)

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lapsi voidaan ottaa huostaan myös silloin, jos hän itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään päihteiden käytöllä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Lastensuojelulaki § 40, 2007/417.) Jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi ei vastusta huostaanottoa, tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija siitä päätöksen. (Lastensuojelulaki § 43, 2007/417.) Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltaja vastustaa huostaanottoa, päätöstä ei voida tehdä sosiaalitoimessa. Lapsen asioista vastaava työntekijä valmistelee tahdonvastaisesta huostaanotosta hakemuksen hallinto-oikeudelle. (Lastensuojelulaki

2007/417, § 43, 2 mom.) Huostaanotosta on tehtävä kirjallinen päätös ja se on tehtävä yhtä huolellisesti kuin hallinto-oikeudelle tehtävä huostaanottoa koskeva hakemus. (Lastensuojelun käsikirja. Päätöksentekoprosessi 2015.)

Sijaishuolto tarkoittaa huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona sijaisperheessä tai laitoshuoltona lastenkodissa, koulukodissa tai muussa lastensuojelulaitoksessa. (Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuolto 2015; Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Sosiaali- ja terveyspalvelut. Lastensuojelu.) Kiireellisen sijoitukseen joudutaan turvautumaan esimerkiksi silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa välittömästi vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai silloin, kun lapsen huoltajat eivät väliaikaisesti kykene hoitamaan lastaan. Kiireellisen sijoituksen enimmäiskesto aika yhdellä viranhaltijan tekemällä päätöksellä on 30 päivää. (Lastensuojelun käsikirja. Kiireellinen sijoitus 2015.)

Huostaanotetun lapsen vanhemmat ovat edelleen lapsen huoltajia mutta tietyin rajoituksin. Sosiaalitoimelle siirtyy päätösvaltaa vain siltä osin kuin se on sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen kannalta välttämätön. Sosiaalihuollosta päättävä toimielin päättää esimerkiksi lapsen olinpaikasta ja kasvatuksesta. (Lastensuojelun käsikirja. Huoltajan-oikeudet-sijaishuollon-aikana 2015; Lastensuojelulaki § 45, 2007/417.) Päätökset pyritään tekemään yhteistyössä vanhempien kanssa. Vanhemmilla on oikeus saada tietoa lapsen asioista sekä siitä, mitä heistä on kirjattu asiakirjoihin. Vanhemmilla on myös oikeus tietää huostaanoton perustelut ja heillä on oikeus pitää yhteyttä lapseen. (Lastensuojelu.info i.a. Lastensuojelun perusta.)

Huostaanottoa tulee jatkaa niin kauan kuin sen edellytykset ovat olemassa, mutta silti sitä ei ole tarkoitettu pysyväksi tilanteeksi. Viranomaisilla on velvollisuus tukea biologisia vanhempia heidän oman asiakassuunnitelman avulla. Sosiaalityöntekijän tavoite tulisi olla perheen yhdistäminen ja lapsen sijaishuollon asiakassuunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Huostassapito pitää heti lopettaa, kun sille ei enää ole tarvetta. Näyttöä olosuhteiden parantumisesta tulee olla riittävän pitkältä ajalta, jotta voidaan varmistua lapsen kasvuolosuhteiden pysyväisluonteisesta parantumisesta. Huostaanotto päättyy viimeistään silloin, kun lapsi

täyttää 18 vuotta. (Lastensuojelun käsikirja. Huostaanoton jatkuva arviointi 2015.) Huostassapidon lopettamiseen vaikuttaa myös se, kuinka kauan huostaanotto on kestänyt ja millaiset suhteet lapsella ja hänestä huolehtivilla aikuisilla on. Työntekijän pitää huomioida lapsen oma mielipide ja selvittää millä tavalla vanhemmat ovat olleet yhteydessä lapseen huostaanoton aikana. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a. Asiaa lastensuojelusta.)

4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

4.1 Moniammatillinen yhteistyö ja tiimityöskentely

Moniammatillisen yhteistyön käsite eri ammattiryhmien yhteistyön kuvauksessa vakiintui Suomessa 1990-luvulla. Moniammatillisuuden kautta yhteistyöhön tulee mukaan erilaisia tiedon ja osaamisen näkökulmia, joita systemisen kokonaisuuden rakentaminen edellyttää. Mahdollisimman kokonaisvaltaisen käsityksen saaminen asiakkaan tilanteesta on keskeistä yhteistyössä. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2007, 33.) Moniammatillista yhteistyötä voidaan kuvata sosiaali- ja terveystieteen asiakastyössä eri asiantuntijoiden työskentelynä, jossa pyritään huomioimaan asiakkaan kokonaisuus. Yhteisessä tiedon prosessoinnissa eri asiantuntijoiden tiedot ja taidot integroidaan yhteen asiakaslähtöisesti. Moniammatillisessa yhteistyössä korostuvat asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen yhteen, vuorovaikutustietoinen yhteistyö, rajojen ylitykset ja verkostojen huomioiminen. (Isoherranen 2005, 14.)

Jaettu kognitio moniammatillisessa yhteistyössä tarkoittaa sitä, että tietyissä yhteistyötilanteissa asiantuntijoiden tehtävänä on rakentaa yhteinen kokonaisnäkemys ja tavoite, jossa huomioidaan asiantuntijoiden erilaiset näkemykset. (Kontio 2010, 11.) Sosiaalipsykologian lähestymistavassa on alettu puhua sosiaalisesti jaetusta kognitiosta (socially distributed/shared cognition), jota voidaan pitää yhtenä nykyaikaisen moniammatillisen yhteistyön ydinkäsitteenä. Sosiaalinen jaettu kognitio on vähintään kahden ihmisen vuorovaikutuksessa rakentama yhteinen, jaettu merkitys. Uusi systeminen kokonaisuus syntyy, kun monet näkökulmat, erilaisuudet ja epäsovinnaisuudetkin asettuvat rinnakkain. (Isoherranen ym. 2007, 44.) Sosiaali- ja terveystieteen alalla on alettu hahmottamaan työtä asiakaslähtöisemmin, ja käyttöön on otettu asiakas/potilaspolku -viitekehys, jossa organisaation näkökulman sijasta korostuu asiakkaan näkökulma. (Isoherranen ym. 2007, 72; Kontio 2010, 12–13.)

Asiakkaat voivat joutua liikkumaan monien eri palvelupisteiden välillä ja yksi keskeisistä tavoitteista on kerätä asiakkaan kanssa työskentelevien asiantuntijoiden tieto ja työ yhteen. Tavoitteena on myös poistaa päällekkäisyyksiä ja pyrkiä muodostamaan

asiakkaan tilanteesta mahdollisimman hyvä kokonaisnäkemys. Moniammatillinen yhteistyö ja tiimityöskentely on mahdollista rakentaa yli organisaatorajojen osaksi asiakkaan polkua. Moniammatilliset tiimit voidaan luokitella kolmeen pääryhmään: virallisiin tiimeihin, yhteistyöverkostoihin ja asiakastiimeihin. Erot pääryhmien välillä muodostuvat asiantuntijuuden yhteistyön tiiviyn, jäsenyyden, prosessien, kollektiivisen vastuun sekä johtajuuden osalta. Yhteistyöverkosto on löyhä, asiakkaalle yhtä aikaa palveluja tuottavien henkilöiden yhteenliittymä. Viralliset tiimit ovat osa jotain tiettyä organisaatiota joilla on vakiintunut kokoonpano ja asiakastiimissä asiantuntijat jakavat tietoa asiakkaan polun eri vaiheissa. (Isoherranen ym. 2007, 72, 74; Kontio 2010, 12–13.)

Oppivassa organisaatiossa tiimityö on tapa yhdistää jokaisen ammattilaisen panos niin, että kokonaisuus olisi enemmän kuin summa kaikkien työpanoksesta. Tämän tiimityömuodon oleellinen muutos perinteiseen tiimityöhön tapahtuu tiimiin kuuluvien vuorovaikutuksen tasolla: tietoa integroidaan kokonaisvaltaiseksi tiedoksi ja tarvittaessa ylitetään vanhoja roolirajoja. Tiimien kokoonpano vaihtelee joustavasti asiakas/potilaslähtöisesti. (Isoherranen 2012, 31–32.) Vuorovaikutusprosessissa tehdään tapauskohtainen yhteinen tavoite ja pyritään saavuttamaan yhteinen käsitys, eli jaettu sosiaalinen kognitio, tarvittavista toimenpiteistä tai ongelman ratkaisusta. Tarvittaessa asiakkaan lisäksi mukana voivat olla omainen, läheinen tai vapaaehtoinen auttaja. Kaikki osallistujat voivat vaikuttaa keskusteluun ja päätöksentekoon. Moniammatillisessa yhteistyössä korostuvat asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen yhteen, vuorovaikutustietoinen yhteistyö, rajojen ylitykset ja verkostojen huomioiminen. (Isoherranen 2005, 14.)

4.2 Moniammatillinen perhetyö

Perheiden tilanteet voivat olla hyvin moniulotteisia tai -ongelmaisia, joten ei ole mahdollista ajatella, että perhe tulisi autetuksi vain yhden tai kahden ammattiryhmän osaamisen voimin. Tarpeiden ja ilmiöiden tullessa yhä monimuotoisemmiksi tarvitaan lisää yhteistyötä ammattilaisten kesken, jotta perhe tulisi autetuksi kokonaisvaltaisesti. Tilanteissa, joissa perheillä on useita muutostarpeita, tilanne voi jumiutua palvelujärjestelmän vuoksi, vaikka erikseen kunkin ammattiryhmän työskentely olisi

perusteltua. Tämän vuoksi perhetyössä moniammatillisuus on suorastaan vaatimus. (Järvinen ym. 2012, 202; Rönkkö & Rytönen 2010, 288.) Moniammatillinen yhteistyö on mahdollisuus, jonka avulla voidaan vastata paremmin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden tarpeisiin. Asiakas saa mahdollisuuden olla oman asiansa asiantuntija ja moniammatillisena yhteistyönä toteutettu palvelu tukee myös asiakkaan omia voimavaroja. (Pärnä 2012, 219; Rönkkö & Rytönen 2010, 288.)

Päätavoite on, että perhe ja sen jäsenet saavat tarvitsemansa tuen. Se sisältää ammattilaisten keskinäisen yhteistyön rinnalla aina myös ammattilaisten ja asiakkaiden välisen suhteen sekä asiakkaan suhteen ammattilaisten keskinäiseen yhteistyösuhteeseen. (Pärnä 2012, 219; Rönkkö & Rytönen 2010, 288.) Ennaltaehkäisevässä työssä tuki painottuu varhaiseen vaiheeseen, kun ongelma tai pulma on pieni (Järvinen ym. 2012, 73). Huoli puheeksi -oppaassa Eriksson ja Arnkil toteavat, että psykososiaalisessa työssä olisi hedelmällisempää puhua ongelmien sijaan kunkin omasta huolesta. Huolen taustalla on työntekijän intuitiivinen kuva lapsen tai nuoren tilanteesta sekä omista ja tiedossa olevan verkoston voimavaroista. Näitä havaintoja työntekijä tarkastelee suhteessa aikaisemmin oppimaansa, kokemuksiinsa ja tietoihinsa. Huolen kohtuullistaminen on aina paikallaan, koska ihmiset reagoivat ja huolestuvat asioista eri tavoin. (Eriksson & Arnkil 2012, 21; Huhtanen 2007, 24.)

Seurakunnan diakonisessa perhetyössä painottuu varhaisen tukemisen lähtökohta, joka on lapsen ja perheen hyvinvointia tukeva näkökulma. Toisaalta perhetyö on perheiden syvällistä tukemista ja erityisesti lastensuojelutyössä perheiden elämään joudutaan puuttumaan vahvojen ja virallisten väliintulojen avulla. (Kirkkohallitus 2007. Kirkko ja lastensuojelutyö, 11; Jääskeläinen 2002, 194.) Perhediakonian tyypillisimpiä asiakasperheitä ovat lastensuojelun tukitoimenpiteitä tarvitsevat perheet. Perhediakonia näyttää olevan enemmän lastensuojelun perhetyötä kuin ennaltaehkäisevää työtä, koska lasten hätä on suuri perhediakoniassa. (Rungren 2008, 57–58.) Perhetyötä ja perhelähtöistä työtä voidaan vahvistaa, kun luodaan rakenteita kaikkia osapuolia hyödyttävälle pitkäjänteiselle verkostoyhteistyölle. Yksittäinen työntekijä voi kehittää omaan alueelliseen verkostoonsa sopivia toimintamalleja. Valtakunnalliset perhetyön verkostot tulisi hyödyntää kuten myös niiden tuottama koulutus ja materiaali. (Minäkö perhetyöntekijä? 2012, 30.)

Seurakunta on kunnan keskeinen yhteistyökumppani paikallisessa lastensuojeluverkostossa ja lastensuojelusuunnitelman laatimisessa. Molemminpuolinen tunteminen ja moniammatillinen verkostoituminen kunnan ja seurakunnan työntekijöiden välillä on tärkeää. (Kirkkohallitus 2007. Kirkko ja lastensuojelutyö, 4.) Kokemukset yhteistyöstä muiden organisaatioiden kanssa ovat yleensä myönteisiä. Diakoniatyöntekijät ovat havainneet, että asiakas hyötyy moniammatillisesta avusta. (Kiiski 2013, 36–37, 83.)

Yhteistyön tulisi näkyä enemmän käytännön toiminnassa kunnan kanssa. Niukkenevien resurssien aikana verkostoituminen ja entistä tiiviimpi yhteistyö kunnan ja järjestöjen kanssa on diakoniatyöntekijöiden mielestä välttämätöntä. Koti- ja sosiaalipalvelun kanssa tehtävään yhteistyöhön toivotaan lisää avoimuutta. (Rättyä 2009, 116–117.) Esimerkiksi neuvolat ovat kokeneet salassapitovelvollisuuden estävän yksilökohtaisen työskentelyn, mutta asiakkaan suostumuksella on mahdollisuus hoitaa asioita. (Yrjölä 2008, 51; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista § 16, 2000/812.) Vaitiolovelvollisuus ei saa olla esteenä lapsen hyvinvoinnille (Rungren 2008, 63). Diakonisen perhetyön paikka on sekä hädässä olevan perheen rinnalla että yhtenä toimijana lapsiperheitä tukevien ammattilaisten verkostossa (Yrjölä 2008, 51). Perhediakonia koetaan vaativaksi ja yhteistyöverkostot vaativat selkiyttämistä. Diakoniatyöntekijät etsivät omaa paikkaansa moniammatillisissa verkostoissa. (Rungren 2008, 58.)

4.3 Moniammatillisen yhteistyön lähtökohdat ja haasteet

Moniammatillinen yhteistyö ja tiimityöskentely ovat tavoitteellista ryhmätoimintaa. Tavoitteellisen ryhmän toiminnan tunnusmerkki on yhteinen päämäärätietoinen toiminta. Tavoitteellinen ryhmä on välineellinen yhteenliittymisen muoto, jonka jäsenet rajoittavat yhteistoimintansa asetetun tavoitteen saavuttamiseen. Yhteinen tavoite liittyy ryhmän jäsenet toisiinsa ja ryhmällä ei ole yhteisön valtaa jäseniinsä vaan jäsenillä on valtaa ryhmään. (Jauhiainen & Eskola 1994, 52–53.) Yhteistyötä kehittäessä on syytä huomioida lainalaisuuksia, jotka vaikuttavat ryhmän toimintaan. Näitä ovat ryhmän statusrakenne, ryhmän normit, roolit ryhmässä sekä ryhmän kiinteys eli koheesio ja

ryhmän kulttuuri, joka muodostuu kaikista edellä mainituista. (Isoherranen 2005, 37–46; Isoherranen ym. 2007, 89–101.)

Ryhmän statusrakenteessa yksilön status kuvaa hänen vaikutusvaltaansa ryhmässä. Ryhmän statusrakenne ilmentää ryhmän jäsenten vaikutusvallan rakennetta. Vaikutusvalta voi perustua moniin asioihin ja näkyä monimuotoisesti. Sosiaalinen valta voi näkyä esimerkiksi laillistettuna valtana (johtajan asema, vastuu) tai palkitsemis- ja rankaisuvaltana. Tämä vallan muoto kuuluu kaikille tiimityöskentelyssä mukana oleville, ja sitä toteutetaan annetun palautteen muodossa. (Isoherranen 2005, 37; Isoherranen ym. 2007, 90.) Esimerkiksi lastensuojeluprosessissa sosiaalityöntekijä edustaa laillista valtaa prosessin omistajana. Normit määrittelevät käyttäytymismallin, miten ryhmässä toimitaan. Ne voivat olla virallisia tai epävirallisia. Tottumukset, tavat ja perinteet normittavat toimintaa yhtä vahvasti kuin avoimesti ilmaistut säännöt. (Jauhiainen & Eskola 1994, 121; Isoherranen 2005, 38.)

Ymmärrys ryhmän rooleista on tärkeää yhteistyön kehittämisen kannalta, sillä ryhmän normit eivät ole kaikille samanlaisia. Henkilöön kohdistuu odotuksia hänen asemansa perusteella. Moniammatillisessa yhteistyössä keskustellaan paljon roolimäärityksistä ja aikaisempien roolien ylityksestä tiimin sisällä. (Isoherranen ym. 2007, 94.) Rooli muodostuu niistä odotuksista joita ihmiset kohdistavat toisiin ihmisiin. Rooli on lähes aina omalla toiminnalla hankittu ja toisten odotuksillaan asettama. (Jauhiainen & Eskola 1994, 118.) Koheesiolla eri kiinteydellä tarkoitetaan ryhmän jäsenten keskinäistä yhteenkuuluvuutta ja riippuvuutta. Vahva koheesio auttaa tavoitteisiin pääsyä. Toisaalta ryhmäajattelu voi muodostua esteeksi asian monipuoliselle tarkastelulle ja vaikuttaa päätöksentekoon. (Isoherranen 2005, 43–44.)

Ryhmän kulttuuri muodostuu siis ryhmän statusrakenteen, normien, roolien sekä koheesion summana ja vuorovaikutuksena. Ryhmän kulttuuria voidaan kuvata eräänlaisena ryhmän personalisuutena, joka näkyy muun muassa ryhmän rutiineissa. Ne sisältävät työryhmän arvoja, normeja, olettamuksia ja uskomuksia. Tämä ei koske vain työyhteisössä julkilausuttuja vaan myös arjen toiminnassa eläviä seikkoja. Ryhmän jäsenten verbaalinen ja nonverbaalinen kommunikaatiotyyli sekä tapa kuunnella toisia vaikuttavat myös ilmapiiriin. (Isoherranen 2005, 44–45; Isoherranen ym. 2007, 99.)

Diakoniatyöllä on monia vahvuuksia toimia yhteistyökumppanina. Vahvuutena on ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen koska auttaminen on monimuotoista. Reagointiherkkyys yhteiskunnan rajapinnalla, sosiaalipoliittisten päätösten vaikutusten näkeminen ihmisten arjessa asettaa diakoniatyöntekijät projektiyhteistyössä myös ihmisten hädän sanoittajiksi ja järjestelmän aukkokohtien paikantajiksi. Diakoniatyöntekijät ovat paikallisen syrjäytymisen asiantuntijoita osittain siksi, että diakoniavastaanotto on viimesijainen paikka turvaverkkojen läpi pudonneille tai niille, joilla ei ole omia voimavaroja avun hakemiseen. Auttaminen ihmisten yksilöllisten elämäntilanteiden haasteissa ja niiden ratkaisuisa lisäävät seurakuntien tietämystä asioista, mistä on hyötyä yhteistyöneuvotteluissa muiden samojen asiakkaiden kanssa toimivien organisaatioiden kanssa. (Lehtinen 2013, 58–59.)

Vaikka diakoniatyöntekijöillä on vahva asiantuntemus toimia yhteistyökumppanina muiden samojen asiakkaiden kanssa toimivien verkostojen kanssa, yhteistyö ei ole ongelmatonta. Kunnan työntekijöiden on todettu suhtautuvan myönteisesti seurakunnan toimintaan ja yhteistyöhön erityisesti sellaisten työmuotojen kanssa, johon profiloituu uskonnollisuus, kuten lapsityö. Tällöin kumpikin taho voi keskittyä ydintehtäväänsä. Diakoniatyössä ja sosiaalityössä sekä kunnan ja seurakunnan nuorisotyössä yhteistyö on heikompaa, sillä niissä voi olla työnjaollisia epäselvyyksiä. Erityisesti sosiaalista diakoniaa painottavien diakoniatyöntekijöiden ja kunnallisen sosiaalityön yhteistyö on ollut vähäisempää kuin yhteistyö perinteisen diakoniatyön kanssa. (Jokela 2011, 40.)

Seurakuntien uskonnollisella tehtävällä nähdään olevan ihmisten hyvinvointia tukeva ulottuvuus, joka rakentaa sillan kuntien sekulaarin hyvinvointitehtävän ja seurakuntien uskonnollisen tehtävän välille. Tämän yhteyden hyväksyntä kuntien osalta perustuu ainakin osin historialliseen sakralisaatioon, joka on merkinnyt kuntien sosiaalisen hyvinvointitehtävän eriytymistä seurakunnista ja siihen liittyvää läheisyyttä seurakuntien hyvinvointiroolille. Historiallisen yhteyden lisäksi kyse voi olla seurakuntien hengellisen hyvinvointiroolin tosiasiallisesta kyvystä tukea ihmisten hyvinvointia ja siten kuntien tehtävää. (Kallunki 2010, 76.) Kirkko toimii aktiivisesti sosiaalisen auttamisen alueilla ja se on vienyt kirkkoa julkisen sektorin alueelle. Tämä voi olla merkki raja-aitojen kaatamisesta. Viranomaiset odottavat kirkolta hyvinvointipalveluiden lisäksi muistuttamista lähimmäisvastuusta ja heikomman näkökulmasta. Tämä tuo kirkon opetuksen todelliseksi käytännössä. (Jokela 2011, 40–

41.) Diakoniatyö on kokonaisuus, joka keventää väistämättä myös kuntien sosiaalityöntekijöiden vastuuta (Kallunki 2010, 103).

Koska diakoniatyö jää yhteistyöltään heikoksi, niin julkinen sektori näkee mahdollisuutensa hoitaa ongelma todellisuutta parempana. Sekulaarien instituutioiden ja uskonnon toiminta ei siis näyttäyty molemmille osapuolille samanlaisina, sillä kyseisten institutionaalisten toimintakenttien itsereflektio on myös pääosin eriytynyttä. (Kallunki 2010, 103.) Asiakkaan kannalta on merkitystä sillä, että yhteistyökumppanit suhtautuvat diakoniatyöhön ammatillisena toimintana. Asiakkaat voivat jäädä ilman diakoniatyöntekijän tukea, jos yhteistyökumppanit eivät tunne diakoniatyön toimintaperiaatteita, ja pitävät sitä vain puuhasteluna. (Jokela 2011, 166.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla asiakkaan näkökulmasta miten diakonista perhetyötä voisi edelleen kehittää tukemaan ja auttamaan lastensuojeluasiakasperheitä. Tavoitteena on myös kuvailla miten moniammatillista yhteistyötä diakonisen perhetyön ja lastensuojeluverkostojen asiantuntijoiden välillä voisi edelleen kehittää tukemaan ja auttamaan lastensuojelun asiakasperheitä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaista tukea tai apua perheet ovat saaneet diakonisesta perhetyöstä lastensuojeluasiakkuuden aikana?
2. Millaista tukea tai apua perheet toivovat saavansa tulevaisuudessa diakonisesta perhetyöstä arjessa selviytymiseen?
3. Miten perheet ovat kokeneet diakoniatyöntekijän mukana olon osana moniammatillista tukiverkosta?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, koska olemme halunneet saada syvällistä näkemystä niiden perheiden kokemuksista ja toiveista, jotka ovat sekä seurakunnan diakonisen perhetyön että julkisen sektorin lastensuojelun asiakkaina. Tarkoituksena on ollut kuvailla perheiden kokemuksia ja löytää niistä näkyvimmin esiin tulevat tapahtumat, uskomukset ja prosessit. Kokemuksessa tajunnallinen toiminta valitsee kohteensa ja ihminen kokee elämyksiä, joissa kohde ilmenee ihmiselle jonakin. Kokemuksessa todellisuus saa merkityksen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139; Perttula 2008, 116.) Opinnäytetyössämme lähestymme haastateltavien kokemusmaailmasta nousevia ilmiöitä teoriaohjaavasti. Aineiston luokittelu perustuu teoriasta esiin nousevalle käsitejärjestelmälle eli jo tiedettyihin asioihin ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2007, 116.) Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ovat: Diakoninen perhetyö, lastensuojelu ja moniammatillinen yhteistyö.

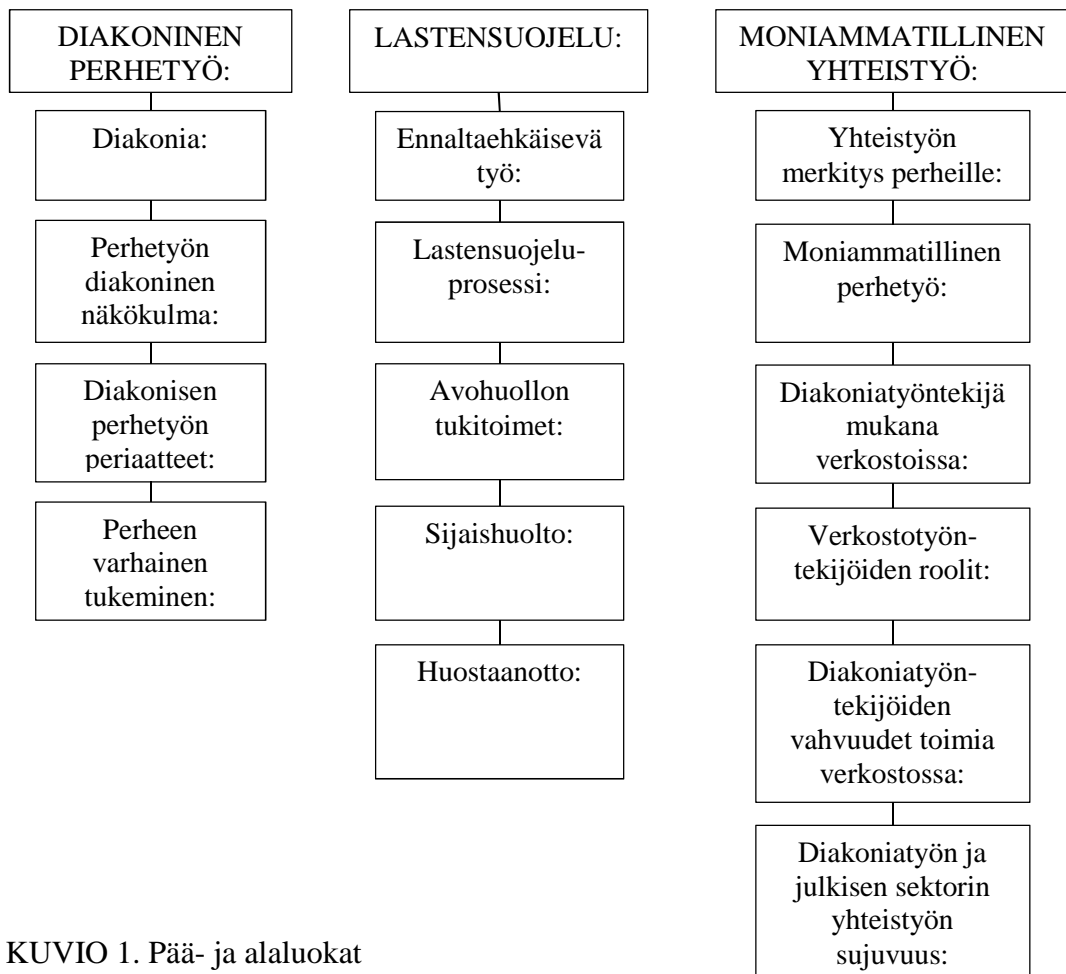
Tutkimusaineisto on koostunut Tuiran seurakunnan diakonisen perhetyön kolmesta asiakasperheestä, jotka ovat myös julkisen sektorin lastensuojelun asiakkaina. Tiedonkeruumenetelmänä on ollut avoin haastattelu, koska menetelmänä se on joustava. Olemme halunneet sijoittaa tuloksen eli puheen laajempaan kontekstiin ja emme halunneet rajata haastateltavan mahdollisuutta kertoa itsestä ja aiheesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–205.) Avoin haastattelu voi olla olemukseltaan lähellä keskustelua, ja se on hyvä menetelmä, kun aihe on arkaluontoinen (Metsämuuronen 2001, 42–43). Esiymmärryksemme on ollut, että lastensuojeluasiakkuus voi olla perheille arka asia. Haastatteluun on sisältynyt myös narratiivinen näkökulma. Haastateltavat perheet ovat saaneet itse päättää, mitä he haluavat kertoa ja mikä heille on ollut tärkeää, miten he ovat asiat kokeneet ja miten he ovat selvinneet hankalista elämäntilanteista. (Hirsjärvi ym. 2009, 218.)

Haastattelut on suoritettu joulukuun 2014 ja helmikuun 2015 välisenä aikana perheiden omassa kodissa. Haastattelutilassa on ollut koolla vaihteleva määrä perheenjäseniä. Läsä on ollut joko toinen vanhempi tai molemmat vanhemmat ja lapsia. Lapset eivät

osallistuneet varsinaisesti haastatteluun. Haastattelujen kesto vaihteli puolestatoista tunnista kahteen tuntiin ja 45 minuuttiin. Perheet ovat kertoneet avoimesti omasta elämäntilanteestaan ja olemme tehneet jonkin verran tarkentavia kysymyksiä.

6.2 Aineiston analyysi

Haastattelut on nauhoitettu ja litterointi on suoritettu sanasanaisesti. Aineistolainauksiin olemme muuttaneet kielen yleiskieleksi haastateltujen anonymiteetin turvaamiseksi. Teoriapohjaisen lähestymistavan mukaisesti muodostimme ensimmäisessä vaiheessa aineistorungon. (Tuomi & Sarajärvi 2007, 116.) Diakoninen perhetyö, lastensuojelu ja moniammatillinen yhteistyö ovat olleet opinnäytetyömme keskeiset käsitteet joista tutkimuskysymykset ovat muodostuneet ja sen vuoksi ne ovat muodostaneet aineistorungon eli pääluokat analyysissä. Seuraavassa vaiheessa olemme jakaneet pääluokat alaluokkiin alla olevan kuvion mukaisesti.

KUVIO 1. Pää- ja alaluokat

Luokkien muodostamisen jälkeen etsimme aineistosta ilmaisuja, jotka liittyvät pääluokkiin ja koodasimme ne värikyniä käyttämällä. Aineistolle on esitetty tutkimuskysymykset, ja niiden pohjalta aineistosta on etsitty tekstikokonaisuudet, jotka ovat liittyneet tutkittavaan ilmiöön. (Kananen 2014, 100.) Seuraavassa vaiheessa olemme ryhmitelleet erikseen jokaisen aineistosta värikoodatun tekstikokonaisuuden alaluokkiin. Analyysin edetessä olemme muodostaneet alaluokille vielä uusia alaluokkia. Aineistoanalyysin viimeisenä vaiheena olemme tehneet diskurssianalyysia, jossa tutkimus kohdentuu puhekäytänteisiin ja puhetapoihin eli diskursseihin. (Hirsjärvi ym. 2009, 225.) Olemme yhdistäneet teoriapohjaisen ja aineistolähtöisen tutkimusmenetelmän, koska se on antanut vahvistusta aineiston tulkinnalle. (Kananen 2014, 121.)

TAULUKKO 1. Esimerkki diskurssianalyysin etenemisestä.

Alkuperäinen ilmaisu:	Pääluokka	Alaluokka I	Alaluokka II	Ilmaisun merkitys
xxx ei ole koskaan kyseenalaistanut meidän kykyjä	Diakoninen perhetyö	Diakonisen perhetyön periaatteet	Tasavertaisuuden periaate	Tasavertainen kohtaaminen

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Diakoninen perhetyö

Diakonisen perhetyön menetelmin perheiden hätää on voitu lievittää ja poistaa. Käytännön tukena perheille on myönnetty taloudellista tukea, jota on käytetty akuuttien laskujen maksamiseen. Muita käytännön tuen keinoja ovat olleet ostokorttien myöntäminen elintarvike- ja hygieniatuotteiden hankintaan ja asiointiapu. Diakoniatyöntekijä on ollut mukana toimeentulotukeen liittyvissä asioissa sosiaalityöntekijän vastaanotolla ja hän on ollut lastensuojelutoimenpiteiden vuoksi puhelimen välityksellä yhteydessä lastensuojelun sosiaalityöntekijään.

Jos se xxx ei olisi tullut auttamaan, mutta oikeasti minä sanoin hänelle silloin, että hän on niin kuin sellainen, että kuin enkeli tulisi ovelle. Niin kuin jälkikäteen tuli sellainen tunne siitä, että tarttui siihen hetkeen ja siihen asiaan.

Se xxx oli niin vihainen tästä meidän perheen kohtalosta, että hän soitti lastensuojeluun hyvin, hyvin superlatiivisin adjektiivein höystetyn puhelun, ja ilmoitti kantansa kuinka väärin he toimivat.

Emotionaalinen tuki on muodostunut keskusteluavusta ja sielunhoidosta. Diakonisen perhetyön periaatteilla toteutettua tukea perheet ovat kuvailleet eheyttäväksi ja parantavaksi tueksi.

Tasavertaisuuden periaate	Perhelähtöinen lähestymistapa	Kiireetön kohtaaminen
---------------------------	-------------------------------	-----------------------

KUVIO 2. Diakonisen perhetyön periaatteita

Perheiden kuvaukset heidän kohtaamisestaan diakoniatyöntekijän kanssa ovat olleet merkitykseltään tärkeitä. Kuvauksista on ollut selvästi havaittavissa se, että diakonisen perhetyön vahvuutena on perheiden ja eri perheenjäsenten ihmisyyden näkeminen ongelmien ja asiakirjojen takaa. Kohtaamisissa on toteutunut tasavertaisuuden periaate.

xxx (diakoniatyöntekijä) ei ole koskaan kyseenalaistanut meidän kykyjä, ei koskaan. Ja kun ei ollut varmaa että... ..niin xxx auttoi minut siitakin pahasta minua, että meillä on värikäs pitkä historia.

Hän itki avoimesti niitä asiakirjoja mitä minusta kirjoitettiin. Siinä oli tämä xxx, niin hän sanoi, mistä ne ovat tuonkin tempaisheet.

Diakonisen perhetyön menetelmänä on toteutunut kotikäyntityö, joka on mahdollistanut perhelähtöisen lähestymistavan. Kotikäyntityö on toteutettu kiireettömyyden periaatetta noudattaen. Perheitä on tavattu heidän omassa kodissa, yhdessä ja erikseen, ja diakoniatyöntekijä on käynyt tapaamassa lapsia lastensuojelulaitoksessa. Kotikäyntityömenetelmä on antanut apua ja tukea tasapainon löytymiseen vaikeissa perhetilanteissa.

Hän tuki meidän lapsia käymällä siellä xxx (lastensuojelulaitos) kummankin luona, hän yritti sparrata meidän xxx, joka oli valmis luopumaan elämästä, hän antoi minulle voimaa, että minä jaksan taistella ja tukea xxx.

Diakonisen perhetyön tarjoama tuki ja apu on ollut ehkäisevää perhetyötä, koska sen avulla ongelmien kasvaminen ja moninaistuminen on voitu estää. Perheet ovat saaneet voimia lähteä itse korjaamaan omaa perhetilannettaan,

7.2 Kunnallisen lastensuojelun tuki ja apu perheille

Perheiden kuvauksissa on ollut merkittävällä tavalla nähtävissä se, että lastensuojeluasiakkuudessa suhtautuminen perheisiin on ollut kylmäkiskoisempaa kuin diakonisessa perhetyössä. Kunnallisen lastensuojelun tukena ja apuna kaikkiin perheisiin on kohdistettu ehkäisevää lastensuojelutyötä ja avohuollon tukitoimenpiteitä. Korjaavaa lastensuojelutyötä on tehty yhdessä perheessä.

Kotipalvelu	 	Perhe 1
Päivähoito	 	
Terveystuho	 	Perhe 2
Sosiaaliohjaus		Perhe 3
Toimeentulotuki	 	
Muut palvelut		

KUVIO 3. Perheiden saamat palvelut

Kotipalvelu on auttanut konkreettisella tavalla perhettä ja perhetyöntekijän käynti on ollut mieluisaa koko perheelle. Ennalta ehkäisevää kotipalvelua on jouduttu kuitenkin jonottamaan pitkään.

Se kesti varmaan noin vuoden, kun minä sain kotiin sillä tavalla, että se tuli kerran viikossa auttamaan, ihan konkreettisesti tänne siivoamaan. Ja se oli tosi kiva. Ihan huippu, lapsetkin aina odottivat milloin hän tulee.

Lastensuojeluviranomaiset ovat nähneet kotipalvelun tarpeelliseksi tukikeinoksi, ja perheestä on tuntunut, että kotipalvelu toimii myös kontrolloijan roolissa.

Kun xxx oli vajaan xxx ikäinen, meille määrättiin lastensuojelusta kodinhoitaja poliisiksi kotiin. Sen piti raportoida meidän arkea lastensuojeluun, kuinka me hoidamme arkeamme, kuinka me hoidamme lapsemme.

Ja sitten kun lastensuojelu tuli kuvioihin, että saadaan se kodinhoitoasia toimimaan, kun ei ollut xxx ja alkoi tulla kyseenalaistamisia voiko xxx hoitaa lasta, osaako xxx hoitaa lasta, tunnistaako se lapsensa tarpeet, osaako se täyttää niitä.

Lastensuojelun ehkäisevän terveydenhuollon palveluissa perheet ovat olleet asiakkaana neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Perheillä on ollut asiakkuuksia myös kunnalliseen päivähoitoon. Eräs perhe on kuvaillut saaneensa tukea ja apua sosiaalihojauksesta. Lastensuojelutyötä eri muodoissa on toteutettu lyhyt- ja pitkäkestoisesti. Perheiden mielestä yhteistyö lastensuojeluviranomaisten kanssa on ollut joskus hyvin haastavaa. Perheet ovat kuvailleet, että he ovat tunteneet asiakkuuden aikana vahvan kontrollin läsnäolon, ja he ovat kokeneet pelkoa lastensuojeluviranomaisia kohtaan.

Minusta tuli hirveä pelkääjä, että koska ne vie tämän xxx meiltä, minun ei saa tehdä yhtään virhettä. Minun piti olla sellainen ylisuorittaja.

Perheet ovat kuvailleet, että he ovat tulleet leimatuiksi jo ensitapaamisen yhteydessä. Lastensuojeluviranomaiset ovat kyseenalaistaneet heidän kyvyt toimia vanhempina.

Minä menin juttelemaan parin sosiaalityöntekijän kanssa, että niiden pitäisi jotenkin auttaa minua. Minulle tuli tosi huonot fiilikset. Toinen työntekijä oli ok, mutta toinen työntekijä on alkanut sanomaan, että sinä

elät xxx, sinä et pysty pitämään huolta lasten perustarpeista ja alkoi pitää minulle sellaista saarnaa. (xxx sisältää tietoa perheen tilanteesta, jota anonymiteetin turvaamiseksi ei ole voitu julkaista.)

Perheisiin kohdennettuja lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteitä ovat olleet perhetyö, toimeentulotuki ja lasten harrastusten taloudellinen tukeminen. Korjaavana toimenpiteenä on ollut lasten kiireellinen sijoitus lastensuojelulaitokseen ja huostaanotto. Perhe on tehnyt valituksen huostaanottopäätöksestä. Valitus hyväksyttiin hallinto-oikeudessa ja lapset ovat palanneet lastensuojelulaitoksesta takaisin kotiin.

7.3 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisen verkostotyön toteutuminen on ollut vähäistä. Eniten perheet ovat kuvailleet moniammatillisen yhteistyön merkitystä lastensuojeluasian omistavan sosiaalityöntekijän ja kunnallisten perhetyöntekijöiden kanssa. Diakoniatyöntekijä ei ole osallistunut moniammatilliseen verkostoyhteistyöhön.

Perheiden lastensuojelun moniammatillisen verkostoyhteistyön toteutumiseen liittyvistä kuvauksista on nähtävissä neljä osa-aluetta:

1. Perheiden kokemukset lastensuojelun moniammatillisesta verkostoyhteistyöstä tuen ja avun antajana
2. Diakoniatyöntekijän osallistuminen lastensuojelun moniammatilliseen verkostoyhteistyöhön
3. Työntekijöiden roolit lastensuojelun moniammatillisessa verkostoyhteistyössä
4. Diakoniatyöntekijän ammatilliset vahvuudet tukea perheitä

TAULUKKO 2. Moniammatillisen verkostoyhteistyön avun ja tuen vaikuttavuudessa huomioitavat asiat

Perhelähtöisyys	Vuorovaikutus
Näkemyksen yhteensovittaminen	Perheen vaikutusmahdollisuudet

Asiakaslähtöisyys ja vuorovaikutus perheen ja sosiaalityöntekijän välillä ovat toimineet osin hyvin ja joskus niin huonosti, että sosiaalityöntekijää on jouduttu vaihtamaan asiakkuuden aikana.

Joo no sitten meidän työntekijä vaihdettiin oikeuden määräyksestä, kun oli katsottu, että meitä on kohdeltu niin ala-arvoisesti ja meille määrättiin uusi työntekijä.

Minä sitten sanoinkin, että haluan vaihtaa ihmisen eikä se sitten ollutkaan sama.

Perheet ovat kuvailleet, että tiedon ja näkökulmien yhteensovittaminen lastensuojeluverkostoissa on ollut puutteellista. He eivät ole voineet vaikuttaa siihen, että heidän näkökannat tulisivat päätöksiä tehtäessä huomioiduksi.

Huostaanottoa ei saa toteuttaa ilman laillista päätöstä ja sitä ei voi tehdä ellei vanhempi näe sitä asiakirjaa johon se pohjautuu. Me emme tänä päivänäkään ole saaneet sitä asiakirjaa johon se pohjautuu. Me emme ole tänä päivänäkään saaneet sitä asiantuntijatyöryhmän lausumaa meistä vanhemmista joka pohjautuu siihen huostaanottoon.

Minulle sanottiin suoraan, suunta on kotoa poispäin. Ei tule sellaista päivää, ennen kuin lapset täyttävät kahdeksantoista, että ne voivat asua kotona. Piste.

Olemme kysyneet perheiltä diakoniatyöntekijän osallistumista heidän lastensuojelun moniammatilliseen verkostoyhteistyöhön, koska muuten emme olisi saaneet siitä tietoa. Lisäkysymyksenä olemme pyytäneet perheitä kuvailemaan, millaisena he näkevät diakoniatyöntekijän roolin lastensuojeluasiakkaan moniammatillisessa verkostotyöskentelyssä. Erityisesti huomioitavaa on ollut se, että aluksi perheet ovat nähneet diakoniatyöntekijän tukihenkilön roolissa, koska päätäntävalta perheen asioista kuuluu lastensuojeluviranomaiselle.

Minun mielestä olisi hyvä idea, että diakoniatyöntekijä olisi tukihenkilönä jopa niin vahvasti, että kirjoittaisi kirjallisen näkemyksen perheestä, lapsen tilanteesta ja varsinkin silloin, jos on pitkä historia perheessä.

Toisena lisäkysymyksenä olemme kysyneet perheiltä, että voisiko diakoniatyöntekijä olla tukihenkilön roolin lisäksi myös asiantuntijan roolissa, jos valtaan liittyviä asioita ei huomioida. Lisäkysymyksen jälkeen diakoniatyöntekijä on nähty myös asiantuntijana.

Ilman muuta. Hänellä on se näkemys.

Perheiden pohdiskelu haastattelutilanteessa diakoniatyöntekijän roolista asiantuntijana, on nostanut esiin toivomuksen diakoniatyöntekijän asiantuntijaroolista moniammatillisessa verkostoyhteistyössä.

Niin kyllä minä sanon että tuota, miten vähän seurakunnalle annetaan sijaa ja mahdollisuutta auttaa perhettä lastensuojeluun nähden, se on ihan naurettavaa, koska monesti se diakonissa, diakoniatyöntekijä tuntee perheen lähempää kuin joku kylmäkiskoinen lastensuojeluviranomainen joka käy vaan tunnin siellä arvioimassa.

Siellä (diakoniatoimistossa) on henkilöitä joilla on mahdollisuus olla ihmisiä. Ne pääsevät lähemmäs sitä ydintä jo sen vuoksi, että perhe ei pelkää diakoniatyötä ja perhe ei arastele diakoniatyöntekijää niin paljon kuin jotakin sosiaalityöntekijää, niin tämähän tiputtaa sitä auttamisen mahdollisuutta, silloin on enemmän mahdollista antaa apua ja perheellä on mahdollisuus helpommalla kynnyksellä ottaa sitä vastaan.

Diakoniatyöntekijän erityisinä vahvuuksina toimia asiantuntijan roolissa moniammatillisessa verkostoyhteistyössä ovat kokonaisvaltainen näkemys perheen tilanteesta ja perheenjäsenten ihmisarvon tunnustaminen. Perheet eivät pelkää ja arastele diakoniatyöntekijää. Perheet ovat olleet hyvin tyytyväisiä siihen apuun ja tukeen, mitä he ovat saaneet diakoniselta perhetyöltä. Ainoana toivomuksena on ollut kirjallisen selostuksen laatiminen perheen tilanteesta lastensuojeluviranomaiselle jos takana on ollut pitkä asiakkuus.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Diakoninen perhetyö, lastensuojelu ja moniammatillisen yhteistyön toteutuminen

1. Diakonisen perhetyön merkitys perheille: Perheet ovat arvostaneet erittäin paljon tukea ja apua, jota he ovat saaneet Tuiran seurakunnan diakoniselta perhetyöltä. Diakonisen perhetyön menetelmien ja tukimuotojen avulla hätää on voitu lievittää ja poistaa niin, että perheiden eheytyminen on päässyt käynnistymään. Perheille on merkinnyt paljon, kun heidän tilanteet on huomioitu kokonaisvaltaisesti, ja perheenjäsenet on kohdattu yhdessä ja erikseen kiireettömästi. Osa perheistä on ollut pitkään asiakkaana, ja se on luonut turvallisuuden tunnetta ja herättänyt luottamusta diakonista perhetyötä kohtaan.

2. Emotionaalinen tukeminen: Emotionaalisen tuen menetelminä ovat olleet keskusteluapu ja sielunhoito. Keskusteluapu on antanut tukea ja apua jo varhaisessa vaiheessa, kun avuntarve on tullut esiin. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien ja korjaavien toimenpiteiden aikana saatu keskusteluapu on antanut perheille voimavaroja lähteä itse korjaamaan omaa perhetilannetta. Erityisen paljon perheille on merkinnyt, kun diakoniatyöntekijä on lastensuojeluprosessin aikana tunnustanut heidän ihmisarvon ja kohdellut heitä tasavertaisesti. Sielunhoidolliset keskustelut ovat eheyttäneet perheitä.

3. Käytännöllinen tukeminen: Osalla perheistä hätää on lisännyt vähävaraisuuden aiheuttamat vaikeudet talouden hoidossa. Joissakin elämäntilanteissa käytännöllinen tuki ja emotionaalinen tuki ovat olleet perheille yhtä merkityksellisiä. Tärkein käytännöllisen tuen muoto on ollut taloudellinen tuki. Diakoniatyön kautta on maksettu akuutteja laskuja. Hädän lievittyminen on alkanut jo siitä, kun diakoniatyöntekijän kanssa on yhdessä aukaistu laskuja. Muut käytännöllisen tukemisen muodot ovat olleet ostokortit ja asiointiapu. Perheissä on tarvittu asiointiapua kunnallisen toimeentulotuen hakemisessa ja lastensuojeluviranomaiseen on oltu yhteydessä puhelimen välityksellä.

4. Diakonisen perhetyön menetelmät: Kotikäyntityö on ollut tärkein työmenetelmä. Se on toteutunut hyvin laajasti, ja tukenut erinomaisesti perheitä. Diakoniatyöntekijä on

mennyt sinne, missä perheenjäsenet ovat sen hetkisessä tilanteessa olleet. Esimerkiksi lapsia on tavattu yhdessä ja erikseen lastensuojelulaitoksessa.

5. Kunnallisen lastensuojelun tuki ja apu perheille: Perheille on kohdistettu lastensuojelun tukikeinoina ehkäisevää tukea, avohuollon tukitoimenpiteitä ja korjaavaa tukea. Lastensuojeluasiakkuuteen on liittynyt vahva tunne kontrollista, joka on herättänyt pelkoa lastensuojeluviranomaisia kohtaan. Huomioitavaa on, että perheet ovat kokeneet lastensuojeluviranomaisten suhtautuvan heihin asiakkaina hyvin kylmäkiskoisesti, kun taas diakonisessa perhetyössä asiakkaisiin suhtaudutaan arvostaen. Jo ensimmäisessä kohtaamisessa lastensuojeluviranomaisten kanssa perheille on tullut vahva tunne siitä, että heidät on leimattu kyvyttömiksi toimimaan vanhempina lapsilleen.

6. Lastensuojelun moniammatillinen verkostoyhteistyö: Lastensuojelun moniammatillinen verkostoyhteistyö kunnallisen lastensuojelun ja diakonisen perhetyön välillä ei ole toteutunut, mutta pienen lähdeaineiston vuoksi tutkimustuloksia ei voida yleistää. Eniten verkostoyhteistyötä perheiden tukemiseksi on toteutettu lastensuojeluviranomaisten ja kunnallisen perhetyön välillä. Diakoniatyöntekijöiden tulisi osallistua verkostoyhteistyöhön etenkin silloin jos perheiden asiakkuus on kestänyt pitkään.

Aluksi diakoniatyöntekijöiden rooli yhteistyöverkostoissa on nähty tukihenkilön roolina, koska diakoniatyöntekijöillä ei ole valtaa päättää perheen asioista. Diakoniatyöntekijä voisi toimia asiantuntijan roolissa, jos valtaan liittyviä asioita ei huomioida. Hänellä on kokonaisnäkemys perheiden tilanteesta ja ihmisarvoa kunnioittava asenne. Toivomuksena on ollut, että asiantuntijan roolissa diakoniatyöntekijä voisi laatia kirjallisen selvityksen perheen tilanteesta lastensuojeluviranomaisia varten. Muita toiveita diakonista perhetyötä kohtaan ei ole esitetty.

8.2 Opinnäytetyön suhde aiempiin tutkimuksiin

Tuiran seurakunnassa on suoritettu kysely avun ja tuen tarpeesta kaikille vuoden 2012 aikana seurakunnan diakoniatyössä asioineille lapsiperheille. Perheet ovat saaneet taloudellista apua, ruoka- ja vaateapua, keskusteluapua ja neuvontaa. Suurin osa perheistä on ollut tyytyväisiä diakoniatyöltä saatuun tukeen ja apuun. (Tuiran seurakunta 2012. Yhteenveto diakoniatyön kyselystä lapsiperheille.)

Laura Hämäläinen ja Maiju Koistinen (2012) ovat kuvailleet opinnäytetyössään Diakoninen perhetyö Jyväskylässä millaista diakonista perhetyötä kolmessa Jyväskylän alue seurakunnassa on tehty. Diakoninen perhetyö on diakoniatyöntekijöiden näkökulmasta ilmennyt laaja-alaisena työnä. Diakoninen perhetyö on ollut ennalta ehkäisevää työtä ja erityisesti sitä tukisivat kotikäynnit.

Jaana Laitala ja Petra Marjamäki-Rissanen (2014) ovat selvittäneet kyselytutkimuksella kahdeksan eri puolilla Suomea olevan seurakunnan diakonisen perhetyön muotoja, kehittääkseen kyselyn avulla Huittisten seurakunnan diakonista perhetyötä. Kyselyn myötä on selvinnyt että leirityö, erilaiset retket ja tapahtumat ovat olleet suosittuja työmuotoja niin diakonisen kuin muun seurakunnallisen perhetyön parissa ja lisäksi erilaiset avustukset ja kotikäyntityö ovat olleet tärkeitä työmuotoja. Diakonista perhetyötä voidaan kehittää, kun selvitetään perheiden omat mielipiteet ja toiveet sekä yhteistyön toteutuminen kunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Kuopion hiippakunnassa Susanna Jauru (2011) on tutkinut minkä verran seurakuntien työntekijät kohtaavat työssään lastensuojelukysymyksiä. Joka kolmas seurakunnan työntekijä on tehnyt vähintään yhden lastensuojeluilmoituksen, ja yhteistyö seurakunnan sisällä ja oman paikkakunnan verkostoissa olisi tärkeää. Lastensuojelutyöstä tarvitaan lisää tietoa ja toive verkostokoulutuksesta oman paikkakunnan sosiaalitoimen ja kaikkien lastensuojelutyötä tekevien kesken on noussut esiin. Seurakuntien työntekijät ovat pohtineet omaa asemaa yhteiskunnan verkostoissa. Ovatko he viranomaisia vai kolmannen sektorin työntekijöitä?

Tutkimustulokset ovat yhtenevät aiempien tutkimusten kanssa. Perheet ovat olleet hyvin tyytyväisiä seurakunnan diakoniatyöstä samaansa apuun ja tukeen. Taloudellinen tuki

ja avustukset ovat olleet tärkeimmät käytännöllisen tuen muodot. Kotikäyntityötä perheet ovat arvostaneet erityisen paljon. Diakoniatyöntekijän asema verkostossa on ollut perheille yhtä jäsentymätön kuin työntekijöille itselleen

.

9 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

9.1 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyön toteutuksessa olemme noudattaneet hyvää tieteellistä käytäntöä. Rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus ovat olleet meitä ohjaavia arvoja koko opinnäytetyöprosessin ajan. Lähdemerkinnät olemme tehneet huolellisesti ja opinnäytetyö on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. (Kuula 2011, 34.) Olemme soveltaneet tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja ottaneet huomioon muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002, 386–387.) Olemme anoneet opinnäytetyön suorittamista varten luvan Tuiran seurakunnan kirkkoherralta ja lupa-anomuksen liitteenä on ollut huolellisesti laadittu tutkimussuunnitelma. Kirkkoherra on myöntänyt tutkimusluvan lokakuussa 2014.

Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen diakonianviranhaltija on esittänyt perheille haastattelupyynnön ja antanut heille saatekirjeen. Olemme esitelleet saatekirjeessä itsemme ja opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteet. Saatekirjeessä olemme selvittäneet tarkasti, että haastattelu perustuu vapaaehtoisuuteen, perheiden anonymiteettia varjellaan erityisen huolellisesti ja keskustelut ovat täysin luottamuksellisia. Anonymiteetin säilyttämisellä on ollut selkeitä etuja, koska arkojen asioiden käsittely on ollut helpompaa. Se on myös lisännyt vapautta toimia tutkijana, koska ei ole tarvinnut pelätä aiheuttavansa haittaa perheille. (Mäkinen 2006, 114–115.) Olemme kaikin mahdollisin tavoin varmistaneet, että perheiden henkilöllisyys säilyy suojattuna. Anonymiteetin suojaamiseksi olemme muuttaneet suorat lainaukset yleiskielelle.

Haastattelutilanteiden alussa olemme kerranneet perheille saatekirjeen sisällön. Olemme painottaneet heidän itsemääräämisoikeutta, koska eettisesti kestävässä tiedonhankinnassa tulee kunnioittaa tutkimuskohteiden itsemääräämisoikeutta. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 44.) Perheet ovat voineet itse päättää, mitä tietoa he avoimessa haastattelussa antavat. Luottamuksellisuus tutkimusaineiston käsittelyssä on yhteydessä yksityisyyden käsitteeseen ja siihen, että ihmisten henkilökohtaisia asioita ja

tietoja ei kerrota eteenpäin. (Mäkinen 2006, 115.) Olemme korostaneet perheille, että haastattelut ovat täysin luottamuksellisia. Me emme tule kertomaan mitään perheiden antamia tietoja eteenpäin ja emme julkaise mitään sellaista tietoa, josta perhe voitaisiin tunnistaa. Saatekirjeen sisällön kertaamisen jälkeen olemme pyytäneet perheiltä kirjallisen suostumuksen haastatteluun. Saatekirjeen sisällössä on mainittu, että haastattelut nauhoitetaan. Olemme ilmoittaneet perheille nauhoituksen käynnistämisen. Nauhoitukseen täytyy olla haastateltavan suostumus ja hänelle tulee kertoa miten tutkimusaineisto arkistoidaan. (Mäkinen 2006, 94.) Äänitteet ja litteroidut haastattelut on säilytetty tekijöiden hallussa ja ne tuhotaan asianmukaisesti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kontekstissa toteutettava tutkimus on yleensä kosketuksessa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tunteiden kanssa. Tutkittavien elämäntilanteet ovat yleensä vaikeita. Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset ovat monimutkaisia ja tutkijankin reaktiot tutkimuksessa ilmeneviin eettisiin ongelmatilanteisiin ovat usein tunnepitoisia. (Mäkinen 2006, 113.) Perheiden elämäntilanteet ovat olleet vaikeita ja olemme tunteneet syvää myötätuntoa perheitä kohtaan haastatteluiden aikana. Tieteen kriittisyys edellyttää myös omien perusteiden ja toimintatapojen tarkkaa arviointia. Mitään pysyviä ja ehdottomia dogmeja ja ennakkoluuloja ei tule hyväksyä. (Mäkinen 2006, 35.) Olemme haastattelujen jälkeen keskustelleet niistä tunteista ja ajatuksista, joita haastattelut ovat herättäneet. Käydyt keskustelut ovat olleet tärkeitä kriittisen ja objektiivisen tutkimusotteen säilyttämiseksi.

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Olemme valinneet perusmenetelmäksi laadullisen tutkimusotteen. Teorialähtöinen sisällönanalyysi on ollut laadullista menetelmää tukeva. Olemme kiinnittäneet erityistä huomiota lähdekirjallisuuden valintaan, koska sisällönanalyysi on tehty teorialähtöisesti. Teoria voi toimia välineenä, jonka avulla kerätystä aineistosta pystyy rakentamaan tulkintoja, ja jonka avulla tulkintoja voi esittää tieteellisessä muodossa. (Eskola & Suoranta 2008, 83.) Monesta menetelmästä muodostunutta strategiaa voidaan käyttää myös tulosten luotettavuuden varmistamisessa, sillä jos eri lähteistä saadaan samanlaisia

tuloksia tai tukea ratkaisuille, voidaan ratkaisua pitää luotettavana. (Kananen 2014, 120–121.)

Olemme etsineet lähdekirjallisuutta runsaasti ja monipuolisesti eri tietolähteistä ja se on valittu huolellisesti. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa niin, että kerätään tietoa eri lähteistä ja verrataan saatua tietoa esimerkiksi omaan tulkintaan, tai katsotaan, tuottavatko eri tietolähteet toisiaan tukevia tuloksia. (Kananen 2014, 152.) Olemme käyttäneet ensisijaisia lähteitä, jotka ovat täyttäneet kaikki tieteen vaatimukset lähdekirjallisuuden suhteen, ja valittu lähdekirjallisuus on ollut ajantasaista tietoa. Olemme perehtyneet laajasti uudempiin opinnäytetyön aihealueesta oleviin tutkimuksiin.

Opinnäytetyön luotettavuutta parantaa se, että olemme huomioineet luotettavuuskysymykset jo suunnitteluvaiheessa. (Kananen 2014, 146.) Tutkimusasetelma on onnistunut. Lähdeaineistona on ollut kolmen perheet haastattelut, mikä on ollut sopiva määrä. Tutkimusmenetelmänä avoin haastattelu on antanut runsaasti oikeanlaista tietoa vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Olemme valinneet perusmenetelmäksi laadullisen tutkimusotteen ja teorialähtöinen sisällönanalyysi on tukenut perusmenetelmää ja lisännyt tutkimuksen luotettavuutta.

Luotettavuus tarkoittaa sitä, että informaatio on perusteltu kriittisesti. Kriittisyys viittaa menetelmiin, joita tutkimuksen eri osa-alueilla käytetään eli teorian muodostamiseen, käsitteiden eksplikointiin, havaintomenetelmiin ja tulosten analysointiin. (Pietarinen 2002, 59.) Lähdekirjallisuuden valinta on onnistunut, koska kaikki tutkimuskysymysten kannalta merkittävät ilmaisut voitiin liittää etukäteen muodostettuihin luokkiin ja niiden alaluokkiin. Sisällönanalyysissä olemme antaneet painoarvon niille teorialähtöisesti muodostetuille luokille joihin liittyneitä ilmaisuja haastatteluaineistosta on löytynyt. Opinnäytetyö on luotettava, koska kaikki sen tuottama informaatio on perusteltu kriittisesti.

10 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut hyvin intensiivinen ja antoisa prosessi, ja se on edennyt nopeassa aikataulussa. Meistä on muodostunut työpari opinto-ohjaajan välityksellä syksyllä 2014. Opinnäytetyön suunnitelma on valmistunut lokakuussa 2014 ja viimeinen haastattelu on suoritettu helmikuussa 2015, noin kaksi kuukautta ennen opinnäytetyön valmistumista. Mielestämme nopean aikataulun hyöty on ollut se, että se on pakottanut keskittymään opinnäytetyöprosessiin kokonaisvaltaisesti. Työ on edennyt sujuvasti, kun olemme pohtineet ja työstäneet sitä jatkuvasti. Se on kuitenkin vaatinut tiukkaa itsekuria ja tarkkaa aikatauluttamista. Toisaalta joskus opinnäytetyöhön olisi ollut tarvetta ottaa etäisyyttä, kun on tuntunut, että uusia oivalluksia ei synny. Työparina olemme hyvin täydentäneet toisiamme. Keskinäinen luottamus ja hyvin sujunut yhteistyö ovat olleet koko opinnäytetyöprosessin perusta.

Opinnäytetyön aiheen valinta on onnistunut hyvin. Se on avartanut näkemyksiämme kunnallisen lastensuojelun toimintatapoihin ja seurakunnissa toteutettavaan diakoniseen perhetyöhön. Aihealueeseen on sisältynyt lastensuojelun ehkäiseviä tukitoimia, avoimuuden tukitoimia ja korjaavaa lastensuojelua, mutta olemme huomioineet kaikissa eri tukitoimissa ehkäisevän lastensuojelun näkökulman. Opinnäytetyön aihe on hyvin ajankohtainen, koska kunnallisen lastensuojelun asiakasmäärät ovat jatkaneet kasvuaan viime vuosina. Seurakuntien diakoniatyön lastensuojeluasiakasperheillä on ollut monenlaista hätää, minkä olemme saaneet huomata todeksi haastattelujen yhteydessä.

Poliittisessa päätöksenteossa jouduttaneen tekemään ratkaisuja, jotka voivat lisätä huono-osaisten perheiden määrää ja hätää entisestään. Korjaavan lastensuojelutyön tarve ehkä kasvaa tulevaisuudessa ennen kuin uuden sosiaalihuoltolain mukaisen ehkäisevän perhetyön vaikuttavuus alkaa näkyä. Olemme huomanneet, että perheiden ongelmat ovat moninaiset ja kietoutuvat yhteen. Yksi ongelma on synnyttänyt toisen ongelman, ja on vaikea havaita mistä ongelmien kasautuminen on saanut alkunsa. Paras vaikuttavuus perheiden tukemiseen ja auttamiseen saavutettaneen moniammatillisella verkostoyhteistyöllä, koska kuntien ja seurakuntien resurssit ovat rajalliset. Järjestöjen tarjoama asiantuntemus tulisi myös huomioida.

Perheet ovat kuvailleet hyvin erilaiseksi emotionaalisen tuen, mitä he ovat saaneet lastensuojeluviranomaisilta ja diakoniatyöntekijältä. Kallungin mukaan sekulaarien instituutioiden ja uskonnon toiminta ei näyttäyty molemmille osapuolille samanlaisina, sillä kyseisten institutionaalisten toimintakenttien itsereflektio on pääosin eriytynyttä. (Kallunki 2010, 103.) Valta, vastuu ja kontrolli liittyvät lastensuojelutyön viitekehukseen. Ihmisarvon tunnustaminen ja asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen ovat keskeistä diakonisessa perhetyössä ja tekevät siitä inhimillisempää asiakasperheitä kohtaan. Ehkä kunnallisen lastensuojelun ja diakonisen perhetyön eriytynyt itsereflektio on johtanut erilaisiin perhetyön viitekehyksiin. Moniammatilliselle verkostoyhteistyölle tulisi muodostaa viitekehys, jossa valtaan, vastuuseen ja kontrolliin liitettäisiin mukaan inhimillisyyden näkökulma.

Aiempien tutkimusten perusteella diakoniatyöntekijöille on ollut epäselvää, mikä heidän rooli on moniammatillisissa yhteistyöverkostoissa. Perheille on myös ollut epäselvää mikä diakoniatyöntekijän rooli voisi olla heidän tukiverkostoissa. Jauhiaisen ja Eskolan mukaan rooli on lähes aina omalla toiminnalla hankittu ja toisten odotuksillaan asettama. (Jauhiainen & Eskola 1994, 118.) Olisi tärkeää, että seurakuntien diakonista perhetyötä tekevät työntekijät tekisivät koulutuksen ja kokemuksen kautta saatua asiantuntijuutta tunnetuksi mahdollisille yhteistyötahoille. Lähdeaineistossa on viitattu vaihtolovelvollisuuteen yhteistyötä rajoittavana tekijänä. Mielestämme vaihtolovelvollisuudesta ei saisi tehdä estettä yhteistyölle, sillä asiakkaan luvalla tietoja voidaan luovuttaa. Lasten ja perheiden parissa työskentelevien asiantuntijoiden toiminnan tulisi olla avointa ja läpinäkyvää, koska siten voitaisiin estää Vilja Eerikan kaltaisten tragedioiden toistuminen ja kaikenlainen lasten kaltoin kohtelu.

Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut oman ammatti-identiteetin kehittymistä ja kasvamista kohti asiantuntijuutta lastensuojelun erilaisissa työtehtävissä. Olemme oppineet kuinka tärkeää työparilta saatu tuki on, ja se on parantanut yhteistyötaitojamme. Opinnäytetyömme teoriaperusta on antanut hyvät valmiudet kohdata lastensuojeluasiakasperheitä kunnallisen lastensuojelun ja diakonisen perhetyön työtehtävissä. Olemme kohdanneet perheitä vaikeissa elämäntilanteissa ja kokeneet syvää myötätuntoa heitä kohtaan. Opinnäytetyöprosessi on opettanut empatiakyvyn merkitystä ja omien tunteiden käsittelyä, mikä auttaa työssä jaksamisessa.

Jatkotutkimusaiheena esitämme että kunnallisessa lastensuojelussa toimiville sosiaalityöntekijöille ja sosionomeille sekä seurakuntien diakoniatyöntekijöille toteutettaisiin kysely heidän valmiuksista, toiveista ja mahdollisista esteistä moniammatilliseen verkostoyhteistyöhön keskenään.

LÄHTEET

- Aika puhua – aika vaieta, Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus kirkossa 2011. Suomen Evankelisluterilainen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2011.2. Verkkojulkaisu. Viitattu 27.2.2015
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/49F91492CBA7297BC22578320026474D/\\$FILE/Aika_puhua_NET.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/49F91492CBA7297BC22578320026474D/$FILE/Aika_puhua_NET.pdf)
- Ala-Toppari-Peltola i.a. Kuntayhtymä kaksineuvoinen. Sosiaali- ja perhepalvelut. Viitattu 17.2.2015. http://www.kaksineuvoinen.fi/Suomeksi/Sosiaali_ ja_perhepalvelut
- Aula, Maria Kaisa 2015. Lapsiasiavaltuutettu. Terve Kunta- päivät. Helsinki 24.1.2015. Viitattu 24.2.2014.
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/puheet/puhe/-/view/1396923>
- Bardy, Marjatta & Heino, Tarja 2013. Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin. Teoksessa Bardy Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 13–42. Verkkojulkaisu. Viitattu 24.2.2015.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a. Asiaa lastensuojelusta. Miten kauan sijaishuollossa ollaan? Viitattu 4.3.2015.
http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/asiaa_lastensuojelusta/mita_huostaanotto_on/miten_kauan_sijaishuollossa_olla/
- Eriksson Esa & Arnkil Tom Erik 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Oppaita 60. Viitattu 7.3.2015
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta vastapaino.

- Hakala, Pirjo 2002. Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 233–266.
- Heino, Tarja 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 84–107. Verkkojulkaisu. Viitattu 24.2.2015. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1
- Heinonen, Hanna & Sinko, Päivi 2013. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Bardy Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 121–132. Verkkojulkaisu. Viitattu 24.2.2015. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1
- Helin, Matti; Hiilamo Heikki & Jokela Ulla 2010. Diakoniatyö asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: PS-kustannus Opetus 2000
- Hämäläinen, Laura & Koistinen, Maiju 2012. Diakoninen perhetyö Jyväskylässä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma, diakonisen hoitotyön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Isoherranen, Kaarina 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy
- Isoherranen, Kaarina 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto Sosiaalitieteiden laitos. Viitattu 6.3.2015. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitos_kirja.pdf
- Isoherranen, Kaarina; Rekola, Leena; Nurminen, Raija 2007. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy
- Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta. 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY

- Jauru, Susanna 2011. Seurakunnan työntekijä lasta suojelemassa: Kyselytutkimus Kuopion hiippakunnan seurakunnissa tehtävästä lastensuojelutyöstä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Jokela, Ulla 2011. Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö. Väitöskirja.
- Juntunen, Elina; Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki 2006. Viimeisellä luukulla. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen Parhaaksi, Perhetyön arkea. Helsinki: Edita
- Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 192–232.
- Kaikko, Kirsi & Friis, Leila 2013. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 108–120. Verkkojulkaisu. Viitattu 24.2.2015. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1
- Kallunki, Valdemar 2010. Yhteisön ja yhteiskunnan ehdoilla. Seurakuntien ja kuntien yhteistyö vuorovaikutuksen näkökulmasta. Helsingin Yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos. Väitöskirja. Viitattu 7.3.2015. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21619/yhteison.pdf?sequence=1>
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja.
- Kiiski, Jouko 2013. Diakoniatyöntekijä – rinnallakulkija ja kaatopaikka Diakoniabarometri 2013. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 33. Viitattu 7.3.2014. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/DOEEDB73195BF81BC2257BE10029E3DC/\\$FILE/verkkojulkaisu33.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/DOEEDB73195BF81BC2257BE10029E3DC/$FILE/verkkojulkaisu33.pdf)
- Kirkkohallitus 2007. Kirkko ja lastensuojelutyö. Tausta-aineistoa varhaisesta tukemisesta ja lastensuojelusta seurakunnan työntekijöille. Verkkojulkaisu. Viitattu 25.2.2015.

- [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A0EC759461D105C0C2257CA8003DE895/\\$FILE/KirkkojaLastensuojelutyo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A0EC759461D105C0C2257CA8003DE895/$FILE/KirkkojaLastensuojelutyo.pdf)
- Kirkkojärjestys 4. luku 3§. Viitattu 13.2.2015, 17.2.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Kontio, Mari 2010. Moniammatillinen yhteistyö. TUKEVA-hanke Oulun seutu. Viitattu 6.3.2015. www.ouka.fi/seutu/tukeva
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka, aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino
- Laitala, Jaana & Marjamäki-Rissanen Petra 2014. Diakonisen perhetyön kehittäminen Huittisissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista § 16, 22.9.2000/812. Viitattu 25.2.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2000/20000812>
- Lappalainen, Kaarina 2002. Ammatillinen vastuu. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 129–143.
- Lapsiasiavaltuutettu. i.a Yleissopimus lapsenoikeuksista. Viitattu 1.3.2015.
http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet
- Lasten Kaste 2015. Viitattu 25.2.2015. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/ajankohtaista/ohjelmat/lasten_kaste
- Lastensuojelu 2013 tilastoraportti, 2015. Viitattu 24.2.2015.
<http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>
- Lastensuojelu.info i.a. Lastensuojelupalvelut. Viitattu 1.3.2015.
<http://www.lastensuojelu.info/fi/palvelut.html>
- Lastensuojelu.info i.a Lastensuojelun perusta. Viitattu 4.3.2015.
<http://www.lastensuojelu.info/sf/lastensuojelun-perusta.html>
- Lastensuojelulaki 417/2007. § 27, § 40, § 43, § 45. Viitattu 25.2.2015, 27.2.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelulaki 12.2.2010/88. § 3 a, § 13 b, § 25. Viitattu 25.2.2015, 1.3.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelulaki, 30.12.2014/1302. § 1, §4, § 25 a, § 30. Viitattu 25.2.2015, 28.2.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

- Lastensuojelun käsikirja. Asiakassuunnitelma 2015. Viitattu 28.2.2015.
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/asiakassuunnitelma>
- Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet 2015. Viitattu 1.3.2015. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-lastensuojelun-tavoitteet-ja-periaatteet>
- Lastensuojelun käsikirja. Huoltajan oikeudet sijaishuollon aikana 2015. Viitattu 25.2.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/huoltajan-oikeudet-sijaishuollon-aikana>
- Lastensuojelun käsikirja. Huostaanotto 2015. Viitattu 25.2.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>
- Lastensuojelun käsikirja. Huostaanoton jatkuva arviointi 2015. Viitattu 4.3.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-jatkuva-arviointi>
- Lastensuojelun käsikirja. Kiireellinen sijoitus 2015. Viitattu 4.3.2015. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus#otsikko2>
- Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojeluilmoitus 2015. Viitattu 25.2.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>
- Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireille tulo 2015. Viitattu 25.2.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo>
- Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2015. Viitattu 25.2.2015. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>
- Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2015. Viitattu 28.2.2015. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>

- Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2015. Viitattu 1.3.2015.
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>
- Lastensuojelun käsikirja. Päätöksentekoprosessi 2015. Viitattu 4.3.2015.
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-valmistelu/paatoksentekoprosessi>
- Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuolto 2015. Viitattu 26.2.2015.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>
- Lastensuojelun käsikirja. Sijoitus avohuollon tukitoimena 2015. Viitattu 18.2.2015.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>
- Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi, Asian vireilletulo 2015. Viitattu 27.2.2015.
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/asian-vireilletulo>
- Lehtinen, Sanna 2013. Julkisen sektorin apulaiset, kansalaisyhteiskunnan talkoolaiset. Suomen evankelis-luterilaiset seurakunnat Euroopan sosiaalirahaston projekteissa. Väitöskirja. Helsingin Yliopisto. Teologinen tiedekunta. Viitattu 7.3.2013.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40153/lehtinen_dissertation.pdf?sequence=1
- Metsämuuronen, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia – sarja 4. Helsinki: International Methelp Ky
- Minäkö perhetyön tekijä? 2012. Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:10.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy
- Ojaniemi, Pekka & Rantajarvi, Kaisa-Maria 2010. Alkuarvioinnista suunnitelmalliseen sosiaalityöhön. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 219–244.

- Perhe kannattaa, Väestöliiton perhepoliittinen ohjelma 2007. Verkkojulkaisu. Viitattu 15.2.2015. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/ec5cef638e36b1bc2a2af6c2c1f74d0e/1423995186/application/pdf/263809/PP-ohjelma_netiversio.pdf
- Perttula Juha 2008. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 115–162.
- Pietarinen, Juhani 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.) 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 58–69.
- Pärnä, Katariina 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Yliopistollinen Väitöskirja. Turun Yliopiston julkaisuja. Viitattu 6.3.2015. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/77506/AnnalesC341Parna.pdf>
- Rungren, Marjo 2008. Perhediakonia vaikeissa olosuhteissa elävien perheiden tukena. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonia ja kristillinen kasvatus. Sosionomi (Ylempi AMK). Opinnäytetyö. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Jarvenpaa2008/ac600a_Jarvenpaa_Rundgren_2008.pdf
- Rättyä, Lea 2009. Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. Kuopion Yliopiston julkaisuja 179. Väitöskirja
- Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy
- Sakasti i.a. Diakonianviranhaltijan ydinosaaminen 14.6.2010. Viitattu 12.2.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/diakonia_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/diakonia_yo.pdf)
- Sakasti i.a. Kotikäyntityö. Viitattu 11.2.2015 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content43AC07>
- Sakasti i.a. Mitä on suomalainen diakonia? Viitattu 13.2.2015. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content43EA4D>
- Sakasti i.a. Seurakuntatyö. Diakonia. Taloudellisen avustamisen periaatteet. Viitattu 17.2.2014.

- <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content19F928>
- Sinko, Päivi & Muuronen, kaisu 2013. Olisiko jo tekojen aika? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 § 18, § 33. Viitattu 15.2.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp742048>
- Sosiaalikoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Ammattieettinen johtokunta, 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Verkkojulkaisu. Viitattu 13.2.2015.
http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Sosiaali- ja terveyspalvelut. Huostaanotto. Viitattu 25.2.2015.
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Sosiaali- ja terveyspalvelut. Lastensuojelu. Viitattu 2.3.2015.
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Sosiaali- ja terveyspalvelut. Lastensuojelu. Avohuollon tukitoimet. Viitattu 2.3.2015
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu/avohuollon_tukitoimet
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Sosiaalihuoltolaki uudistuu, Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja siihen liittyvät muut lainsäädäntöuudistukset, Sosiaalihuoltolain aluekierros, kevät 2015/ Lapsiperheet. Viitattu 25.2.2015.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=13033009&name=DLFE-33375.pdf
- Suomen Evankelisluterilainen kirkko 13.2.2007. Ajankohtaista. Köyhät jäämässä kirkon varaan. Viitattu 17.2.2015.
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/DD4162CDEB645906C225728100421BDC?OpenDocument&lang=FI>
- Suomen Evankelisluterilainen kirkko Uutiset. 28.9.2011. Diakoniabarometri 2011. Kotikäyntityötä tulee lisätä diakoniatyössä. Viitattu 21.2.2015.
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/documents/871AC33C4E7607D7C2257917002B3981?OpenDocument&lang=FI>

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731, § 6. Viitattu 25.2.2015

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tilastokeskus i.a. Käsitteet ja määritelmät. Perhe. Viitattu 26.9.2014.

<http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2007. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten

käsitteleminen. Teoksessa Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto

Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.) 2002. Tutkijan eettiset valinnat.

Helsinki: Gaudeamus, 384–394.

Unicef i.a. Lapsen oikeudet. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 25.2.2015

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Riitta

Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola 2002.

Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 107–128.

Vilen, Marika; Leppämäki, Päivi & Ekström Leena 2008. 3. uudistettu painos.

Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

Yrjölä, Raija 2008. Verkon tekijöinä. Diakonisen perhetyön kehittäminen Tuiran

seurakunnassa kehittämisalueena Kuivasjärvi – Liikanen – Ritaharju.

Diakoniatyöntekijöiden erityiskoulutus 2006–2008. Väliraportti.